

oprac. 11 2003

Muzeum Pomorskie Armii Krajowej
oraz Wojewódzkiej Służby Polej
87-100 Toruń, ul. Podmiejska 93, tel. 0042 52 22 196
e-mail: fap@poczta.onet.pl; www.zemsta.pl
NIP 956 15 22 196 REGON 141 736
KRS 00 41 822
Nr r-ku 82 1090 1500 0000 0000 500z 0244

poprzedni nr M-224

105 kł.

Siostra
A. Marzanka

Grudziądz
"Rota"
† Kaube Jaceusz
M: 224/833 Pom.

SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI

Stanisław Jadowski

T: K: 224/833 Pom.

Grudziądz „Dota”

I./1. Relacja k. 4 s. 1-4

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące osoby relatora k. 2 s. 1-2

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące delatora —

II. Materiały uzupełniające relację k. 26 s. 1-28

III/1. Materiały dotyczące rodziny relatora —

III/2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III/4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5. Inne .....

IV. Korespondencja

.....

.....

.....

V. Nazwiskowe karty informacyjne : k. 29

VI. Fotografie *dwie ikony grafiki*

I/1./ Relacja - Kaube Tadeusz

- relacja o T. Kaube złożona przez jego siostrę
A. Maruszewską, spisana przez Zbigniewa Muchlińskiego
- str. 1-2.... k. 2
- życiorys T. Kaube opracowany przez Z. Muchlińskiego,
7. IX. 1989, maszynopis str. 3-4 k. 2

A - -

Relacja

o nieżyjącym członku organizacji
konspiracyjnej "Rota" Tadeuszu Kaube
złożona przez siostrę A. Marszewską,
zam. w Grudziądzu,

AT
E
M-224-Pom
data wpisania I-1989

Kaube Tadeusz urodził się 5 lipca 1921 w Bydgoszczy. Ojciec jego Franciszek był wielkim patriotą. Działał w "Sokole" i towarzystwach śpiewaczych. W 1899r w wieku 20 lat emigruje do Holandii, gdzie również bardzo aktywnie działa w różnych organizacjach polonijnych. W 1919r wraca do Polski i osiedla się najpierw w Bydgoszczy, gdzie rodzi się najmłodszy jego syn Tadeusz, a następnie od 1921r w Grudziądzu. Matka Helena z domu Kaja pomagała wiernie mężowi w jego działalności społecznej. Tadeusz Kaube po ukończeniu szkoły podstawowej/aktualnie Szkoła Podstawowa Nr 6 im. Tadeusza Kaubego/kontynuuje naukę w Gimnazjum otrzymując w 1938r świadectwo naturalne. Studia rozpoczyna na wydziale budowlanym w Toruniu. Był towarzyskim, miał dużą wiedzę, imponował kolegom, miał cechy przywódcze. Lubił poezję.

Po wybuchu wojny wyrusza do Warszawy aby wstąpić do wojska polskiego. Gdy dociera tam, Warszawa kapituluje. Wraca do Grudziądza i trafia na pierwsze represje i egzekucje. Postanawia walczyć z okupentem.

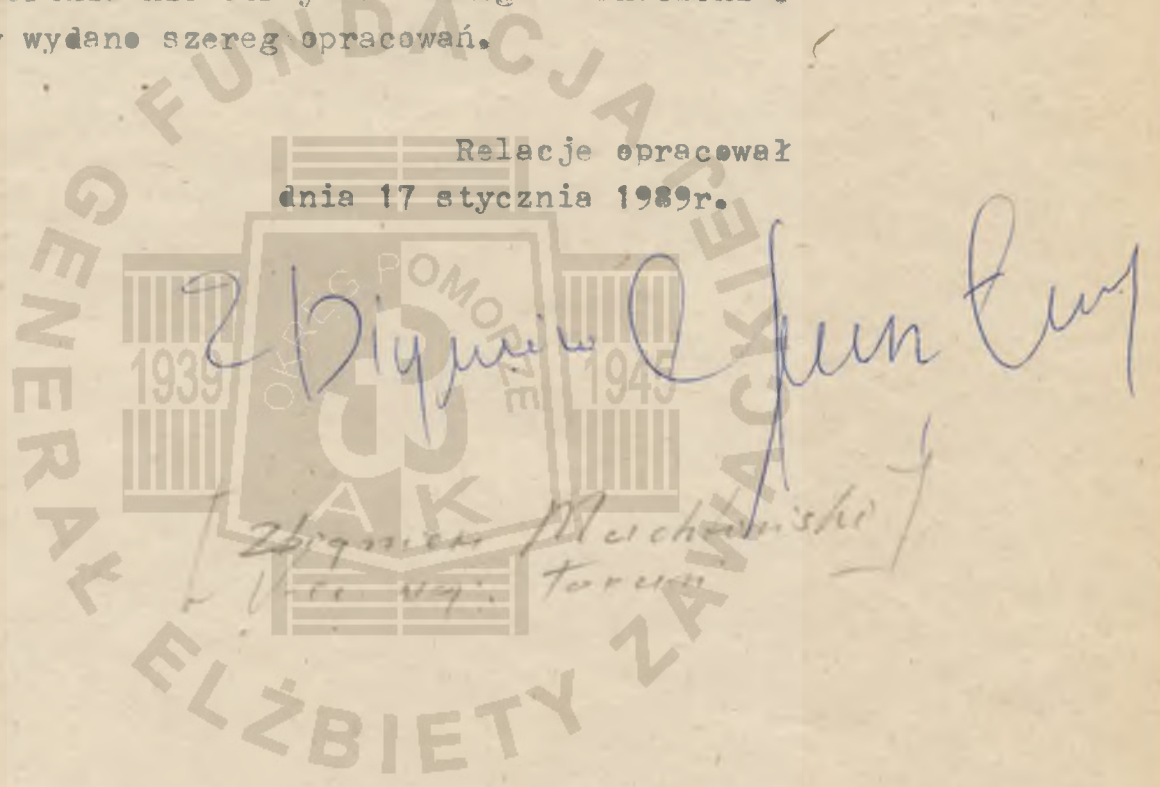
W październiku i na początku listopada 1939r powstaje konspiracyjna grupa młodzieży, zaś w grudniu podziemna organizacja o nazwie "Rota", która nie podejmowała problemów politycznych. Z dokumentów niemieckiego Sądu Wojennego Rzeszy wynika, że zamierzano oddać "Rotę" do dyspozycji rządu polskiego w Londynie. Jedynym celem T. Kaube i jego organizacji była walka z okupentem. Na początku grudnia wykonano plan Miasta z naniesionymi obiektami do zniszczenia. Przygotowywano się do przeszkadzania wycofującym się oddziałom niemieckim m. i. przez wysypywanie dróg kolcami. Zorganizowano nasłuch radiowy zagranicznych audycji. Na murach miasta rozklejano hasła antyhitlerowskie. Wykonywano listy niemieckich zbrodniarzy oraz przystąpiono do gromadzenia broni. Grudziądzka "Rota" w maju 1940r liczyła 49 konspiratorów w różnym wieku i różnych zawodów. W organizacji działali również członkowie rodziny Kaubego. Struktura "Roty" była oparta na systemie trójkowym. Na czele organizacji stała Rada Okręgowa pod przewodnictwem T. Kaubego. Poza Grudziądzem powstały komórki Roty w

-2-3-

Bydgoszczy, Toruniu, Tczewie, Chejnicach, Brodnicy, Chełmie i Nowym-Mieście. W maju 1940r, czując zainteresowanie swoją osobą T. Kaube wyjeżdża do Warszawy i ukrywa się u znajomego rodziny. 3 czerwca 1940r Kaube zostaje aresztowany w W-wie i osadzony na Pawiaku, a po kilku dniach przewieziony do Grudziądza. Zdradca członek ścisłego kierownictwa "Roty" który był agentem gestapo. Aresztowania poza Grudziądzem objęły również pozostałe miasta, gdzie działała "Rota". Po 15-to miesięcznym śledztwie T. Kaube wyrokiem Sądu Wojennego Rzeszy w Berlinie na sesji wyjazdowej w Grudziądzu zw dniu 17 września 1941r otrzymał wraz z 3 członkami organizacji karę śmierci. Wyrok wykonano gilotyną w więzieniu poznańskim 20 stycznia 1942r. T. Kaube pośmiertnie nie otrzymał żadnego odznaczenia. Na temat Roty wydano szereg opracowań.

Relacje opracował
dnia 17 stycznia 1989r.

Zbigniew Ojman
Zbigniew Ojman
Toruń

K a u b e T a d e u s z

/1921 - 1942/

Urodzony 5 lipca 1921r w Bydgoszczy z ojca Franciszka, ostatnio właściciela kina w Grudziądzu, zmarłego w 1936r, i matki Heleny z domu Kaja. Rodzice prowadzili ożywioną działalność społeczną między innymi w Sokole, Straży Obywatelskiej w Związku Inwalidów Wojennych. Świadectwo maturalne w Gimnazjum w Grudziądzu otrzymuje Tadeusz w 1938r i rozpoczyna natychmiast studia na Wydziale Budowlanym w Toruniu. Uchodził za chłopca towarzyskiego, miał szerokie zainteresowania zaś rówieśnikom imponował wiedzą. Gdy Niemcy napadli na Polskę Tadeusz wyruszył do Warszawy, aby tam zaciągnąć się do wojska. Gdy przybył do Warszawy ta została zajęta już przez okupanta. Wraca do Grudziąda.

W październiku 1939r. przystępuje do organizowania w Grudziądzu podziemnej organizacji o nazwie "Rota", której jedynym i głównym celem była walka z okupantem w każdy możliwy sposób. Stał na czele organizacji, która w maju 1940r. liczy 49 osób nie licząc konspiratorów w komórkach "Roty" w Bydgoszczy, Toruniu, Tczewie, Chejnicach, Brodnicy, Chełmie i Nowym Mieście. Na skutek zdrady w czerwcu 1940r. Tadeusz Kaube oraz 48 członków jego organizacji zostaje aresztowanych. Wśród aresztowanych znajdowała się też matka oraz inni członkowie rodziny, którzy również działali w organizacji. Po długim i ciężkim śledztwie wyrokiem Sądu Wojennego Rzeszy w Berlinie Tadeusz Kaube został skazany we wrześniu 1941r. na karę śmierci. Wyrok został wykonany w Poznaniu 20 stycznia 1942 r.

- 2 -

Tadeusz Kaube nie otrzymał pośmiertnie żadnego odznaczenia.

Źródła:

1. K. Ciechanowski - "Ruch oporu na Pomorzu Gdańskim 1939-1945" /warszawa, 1972/
2. H. Kalinowski - artykuł pt: "Rota" /miesięcznik "Litera" Gdańsk, kwiecień 1971/
3. W. Łatuszyński - "Z dziejów okupacyjnych Grudziądza 1939-1945" - Rocznik Grudziądzki - tom I-PTH Oddział w Grudziądzu /Wydawnictwo Poznańskie - Poznań 1960/
4. Dr St. Myśliborski-Woźniak - "Szkice Grudziądzkie" Wydawnictwo Morskie - Gdynia, 1964/
5. E. Ogłocha - rozdz. "Pomorze walczące" - praca zbiorowa "Pomorze w walce z nieuczynną" /Wydawnictwo Polskiego Związku Zachodniego, Okręg Pomorski - Bydgoszcz - 1946/
6. Praca maturalna z historii Heleny Kufel z I Liceum Ogólnokształcącego w Grudziądzu
7. Relacja siostry Anny Marszewskiej zam. w Grudziądzu znajdująca się w zbiorach E.Z.

opr. s. s. 7.02.1989.
Zbiórka Muzeum

1/2. Dokumenty relatora - Kaube
Tadeusza:

1. Zarządzenie w sprawie karnej przeciwko
studentowi Tadeuszowi Kaube z

31.07.1941, kserokop. oryg. w j. niem. z
polskim tłumaczeniem

k. 2 s. 1-2

V e r f ü g u n g .

I. In der Strafsache gegen den Studenten Tadeus Kaube und 48 Andere ist Termin zur Hauptverhandlung vor dem I. Senat des Reichskriegsgerichts in Graudenz, Amtsstraße 19/21/23, Zimmer 24, I. Obergeschoß, auf

D i e n s t a g , den 9. September 1941, vorm. 9.30 Uhr
und folgende Tage

anberaumt.

II. Als Verteidiger von ^{Amts}wegen werden gemäß § 72 KStVO. beigeordnet:

1) - 5) pp.

6) den Angeklagten Bonifazius Banaszewski, Fürstin Regina Bielska, Anna Koprowski, Franz Grudzinski, Edmund Kuich, Adalbert Zientarski, der Rechtsanwalt Dr. Erich Riccius, Berlin SW. 61, Belle Allianceplatz 2, Tel.: 17 33 02;

7) pp.

III. - VII. pp.

Der Präsident
des Reichskriegsgerichts
als Gerichtsherr

gez. Bastian
Admiral.

Der Oberreichskriegsanwalt
Im Auftrage

gez. Schrag
Oberstkriegsgerichtsrat.

An den

Untersuchungsgefangenen Adalbert Zientarski
z. Zt. im Gerichtsgefängnis

M a r i e n b u r g

1

**TLUMACZENIE
z języka niemieckiego**

Krajowy Sąd Wojenny
- StFL/RKA / I 1054/40 -

Odpis!

B-erlin-Charlottenburg 5, dnia 31.7.1941.r.
ulica Witzlebenstrasse 4-10 - Tel.30 06 81

Z A R Z A D Z E N I E

I. W sprawie karnej przeciwko studentowi Tadeuszowi KAUBE,
oraz 48 innym, został wyznaczony termin do rozprawy głównej
przed I. Senatem Krajowego Sądu Wojennego w Grudziądzu, ulica
Sikorskiego 19/23 pokój 24/I. piętro na dzień - - - -
wtorek, dnia 9. września 1941. przedpołudniem godz. 9,30 mi
nut, oraz następne dni. - - - - -

II. Jako obrońcy z urzędu zostali zgodnie z § 72 Wojennego
Kodeksu Karnego przydzieleni: - - - - -

- 1/ - 5/ pp. - - - - -
- 6/ - Oskarżonym: Bonifacemu Banaszewskiemu,
Księżnej Reginie Bielskiej, -
Annie Koprowskiej, - - - - -
Franciszкови Grudzińskiemu,
Edmundowi Kuichowi, - - - - -
Wojciechowi Ziętarskemu, -
adwokat Dr. Erich Riccius, Berlin SW.61, ulica
Belle Allianceplatz 2, Tel. 17 33 02. - - - - -
- 7/ pp. - - - - -

III. - VII. pp. - - - - -

Krajowy Nadprokurator Wojenny
Z pol. podpisał Schrag
Nadradca Prokuratury Wojennej

Prezydent Krajowego Sądu Wojennego -
jako Przewodniczący Sądu:

podp. Bastian/Admirał

Do
więzienia śledczego Wojciecha Ziętarskiego -
czasowo w więzieniu sądowym
w Malborku
-----

zgodność tłumaczenia z przedłożonym mi odpisem
w języku niemieckim. -

Grudziądz, dnia 22. marca 1984.r.

Tłumacz przysięgły języka niemieckiego
z siedzibą w Grudziądzu

II. Materiały uzupełniające reżyser T. Kaube:

- ✓ 1. Biogram Tadeusza Kaube spisany przez T. Jasińskiego, manuskrypcja
k. 3 s. 1-3
2. Biogram Tadeusza Kaube opracowany przez T. Jasińskiego, rękopis
k. 5 s. 4-8
3. „Zastwieni Pomorzanie” - Włodzimierz Jastrzębski, działalność Tadeusza
Kaube w urzędach drukarskich
k. 2 s. 9-11
4. Wydruk prasowy z Golety Pomorskiej, 2 dnia 11 lutego 1933 roku
„Śmieć pod gilotynę”
k. 1 s. 12
5. Wydruk prasowy z Dziennika Polskiego, 7 dnia 7 listopada 1937 roku
k. 1 s. 13
6. Wydruk prasowy z Narodzi, 2 dnia 2 października 1936 roku
k. 1 s. 14
7. Wydruk prasowy z Golety Pomorskiej, 2 dnia 24 lutego 1933 roku
k. 1 s. 15
8. Fragment artykułu dot. działalności T. Kaube, zamieszczony w
Biuletynie Informacyjnym Związku Górników ŚZŻAK, ksero k. 1 s. 16
9. St. Myśliwski - Wotowski, Słownik Gm -
dziędzkie, W-u v 1972, str. 129-139, kser. k. 6 s. 17-22
10. Jasiński T., „Kaube Tadeusz”, [w:] „S.B.K.P. 1939-1945”, pod red. Anny
Katrzyńskiej, Elżbiety Kawackiej, Tomii 1987, cz. 3, s. 80-82.
k. 3 s. 23-25
11. art. Łukaszewski Władysław, Duch oporu
pod sułkiem Poty, Komendant Gudziedzi,
wrzesień 1984 (jednostkowe Ł.B.O.W.i.P.
Gudziedzi), kserokop. omyp k. 1 s. 26-27
12. art. Pomęba Stanisław, Wybitni gudziedzianie
XX wieku, Kalendarz Gudziedzi 2000, s. 49
(fr. „Tadeusz Kaube”), kserokop. k. 1 s. 28

2 3/4
KAUBE TADEUSZ /1921-1942/ współzałożyciel i przewodniczący Rady Okręgowej organizacji "Rota" w Grudziądzu. 1

Urodzony 5.VII.1921 r. w Bydgoszczy; syn Franciszka i Heleny z d. Szaj. Ojciec był reemigrantem z Nadrenii, matka pochodziła z Chełmna. Oboje rodzice Tadeusza byli działaczami społecznymi w różnych stowarzyszeniach polonijnych, przede wszystkim "Sokoła" i polskich kół śpiewaczych w Grudziądzu. Byli właścicielami kina "Apollo" /przy ul. Groblowej 22/, które stanowiło źródło utrzymania rodziny.

Po śmierci ojca w 1936 r. matka prowadziła kino z najstarszym synem. Tadeusz był najmłodszym z pięciorga rodzeństwa. Po ukończeniu szkoły powszechnej wstąpił do gimnazjum im. Jana III Sobieskiego, gdzie był czynnym harcerzem w 8 Pomorskiej Drużynie Harcerzy. Po uzyskaniu tzw. małej matury, w 1938 r. rozpoczął naukę w Państwowej Szkole Technicznej w Toruniu na wydziale budowlanym. We wrześniu 1939 r. wyjechał do Warszawy z zamiarem uczestniczenia w jej obronie, lecz z powodu kapitulacji stolicy, w październiku 1939 r. powrócił na Pomorze. Zatrzymał się w Bydgoszczy u swego szwagra, rotmistrza WP Aleksandra Niedzielskiego, wspólnie z którym powziął myśl założenia organizacji konspiracyjnej do walki z okupantem. Po powrocie do Grudziądza Kaube zaczął natychmiast wcielać tę myśl w życie, werbując do organizacji swoich kolegów, sąsiadów i znajomych. W ciągu listopada i grudnia 1939 r. powołał do życia organizację o nazwie "Rota", której organem naczelnym stanowiła Rada Okręgowa. Kaube został przewodniczącym, członkami zaś: kupiec Robert Piłat, podoficer zawodowy WP Michał Kwiatkowski /znany lekkoatleta, grudziądzki/ i Jan Cybulski ppor. rez.)

HCO
Działalność "Roty" zorganizowana była w systemie trójkowym: Radzie podlegało 3 kierowników wyższych, a każdemu z nich 3 kierowników komórek, którym z kolei podlegała tzw. bojówka również w składzie 3 osób. Nie używano pseudonimów, jedynie oznaczeń literowych i cyfrowych. Litera oznaczała stopień w kierownictwie, liczba przydział do poszczególnych grup/. Pod kierunkiem Kaubego "Rota" prowadziła działalność w dość szerokim zakresie: prowadzono nasłuch radiostacji zagranicznych z aparatu radiowego w mieszkaniu Kaubów i przekazywano ustne wiadomości członkom organizacji, sporządzano listy szczególnie niebezpiecznych dla społeczeństwa Grudziądza przedstawicieli administracji niemieckiej i wysyłano pod ich adresem paczki z materiałem wybuchowym, sporządzono mapę Grudziądza z naniesionymi obiektami, które należało zdobyć, planowano

- 2 -

2

planowano produkcję specjalnych gwoździ do rozrzucania na szosach, drukowano i kolportowano ulotki, w których głównie chodziło o powstrzymanie Polaków od podpisywania niemieckiej listy narodowościowej, a dla podtrzymania na duchu Polaków malowano przy pomocy szablonów i farby drukarskiej odpowiednie hasła na murach domów. /Do dziś zachowały się takie hasła na murze domu przy ul. Groblowej w Grudziądzu/. W styczniu 1940 r., gdy rozpoczęto zaprzysięganie członków, okazało się, że w samym Grudziądzu było ponad 50 członków, a ponadto istniały też placówki w Bydgoszczy, Toruniu, Tczewie, Chojnicach, Brodnicy, Chełmnie i Nowym Mieście Lubawskim.

Vidh

Zorganizowanie łączności pomiędzy placówkami i rozsyłanie druków organizacyjnych zlecił Kaube Robertowi Piłatowi, który również miał zakupić powielacze i odpowiednią ilość papieru dla działających w terenie grup konspiracyjnych. Szkolenie wojskowe i przygotowanie uzbrojenia powierzył Michałowi Kwiatkowskiemu i Janowi Cybułskiemu. Organizacja weszła w posiadanie 2 pistoletów, przechowywanych przez Marka Staśkiewicza i Bonifacego Banaszewskiego. W piwnicy domu rodziny Kaubego odbywały się zebrania organizacyjne. Wszystkie te działania zwróciły uwagę hitlerowskiej policji bezpieczeństwa na rodzinę Kaubów. W maju 1940 r. Kaube zorientował się, że dom w którym mieszka, jest pod obserwacją policji. Postanowił wtedy zawiesić działalność konspiracyjną i wyjechać. Ze swoich zamiarów zwierzył się Alfonsowi Lipowskiemu, b. podoficerowi WP, który był w kierownictwie "Roty" i zaprzyjaźnił się z Kaubem. Lipowski poparł jego zamiary i obiecał pomoc. Obaj wyjechali do Warszawy, do znajomego rodziny Kaubów, inż. Czesława Piotrowskiego. Lipowski /wg relacji członków "Roty", którzy przeżyli/ okazał się agentem gestapo, gdyż po jego powrocie do Grudziądza rozpoczęły się aresztowania. W dn. 1.VI.1940 r. został w Warszawie aresztowany Kaube i po krótkim pobycie na Pawiaku przewieziony do więzienia w Grudziądzu. Ogółem aresztowano w maju i czerwcu 1940 r. ponad 50 osób z Grudziądza, Bydgoszczy, Chełmna, Chełmży, Brodnicy, i Nowego Miasta Lubawskiego. Były wśród nich osoby młode - koledzy i przyjaciele Kaubego, jak Bernard Gaca, Edmund Majenka, czy Alojzy Szwedowski, ale również osoby starsze wiekiem, jak kupiec Robert Piłat /ur. w 1897 r./, listonosz Aleksander Kamann /ur. w 1892 r./, Feliks Borzyszkowski /ur. w 1898 r./

- 3 -

Regina Bielska /ur. w 1886 r./, dr med. Jerzy Urbański /ur. w 1888r./, które z pobudek patriotycznych podporządkowały się planom Kaubego. W sporządzonym przez grudziądzką prokuraturę akcie oskarżenia 28 osób, wśród których znalazł się Kaube, zostało zaliczonych do członków organizacji przygotowujących zdradę stanu /7 osób uznano za pomocników, pozostałe oskarżono o niepowiadomienie władz o istnieniu organizacji i dodatkowo o posiadanie radia i broni/. Ze względu na wagę oskarżenia sprawę rozpatrywał Wojenny Sąd Rzeszy /Reichskriegsgericht/ z Berlina na sesji wyjazdowej w Grudziądzu. Na rozprawie, która odbyła się w dn. od 9-17.IX.1941 r. Tadeusz Kaube, podobnie jak Michał Kwiatkowski, Marek Staśkiewicz i Jan Cybulski / ten zaocznie, bo udało mu się zbiec do Warszawy/, został skazany na karę śmierci. Wyrok został wykonany przez zgilotyzowanie w więzieniu w Poznaniu w dn. 20.I.1942 r. Matka Kaubego aresztowana w dn. 2.VI.1940 r., oskarżona o nielegalne prowadzenie nasłuchu radiowego, więziona była w Fordonie do września 1943 r.; przeżyła wojnę, zmarła w 1972 r. Aresztowani byli również jego brat Mieczysław i jego żona oraz szwagier Aleksander Niedzielski. Siostra Anna brała czynny udział w kolportażu ulotek drukowanych przez członków "Roty".

AP AK, Dok. Insp. Grudziądz, T.: Bielska R., Cybulski J., Kaube H., /rel.córki Anny Koprowskiej-Marszewskiej/, Kaube T. /rel.Z.Muchlińskiego/; Ciechanowski K., Ruch oporu ...; ~~XXXXXX~~; ~~Jaszowski~~ Jastrzębski W., Tadeusz Kaube /w:/ Zask. Pomorzanie ... s.116-119; Jaszowski T., Gestapo ...; Łatuszyński W., Z dziejów okupacyjnych Grudziądza /1939-1945/, s.184-240 /tu fotokopia wydruku Sądu Wojennego Rzeszy/; Sł.Konsp.Pom...cz.1, cz.2. wyroku

Tadeusz Jaszowski

zawodowy w P. Michał Kwiatkowski (famały lekkoatleta gnieźnieński) i Jan Cybulski ppor. rez. ~~Radni podlegali 3 kierownikom~~
~~Radni~~ Działalności "Rola" rozciągała się na wyścigu trój-
 kojowy: Radni podlegali, 3 kierownikom wyścigów, a kierownicy
 z nich 3 kierownikom kolumnów, którym z kolei podlegała
 kier. kolumna rowerów w składzie 3 osób. Nie miało ono pseudo-
 animacji, jedynie oznaczeń literowych i cyfrowych. (Litera ozna-
 czała stopień kierownicze, litera pomyślała do porządko-
 wych grup). Pod kierownictwem Kaube "Rola" prowadziła dia-
 łalność w dziedzinie szerokiej zakresie: prowadzenie ^{one} ~~prace~~ nastuchu ra-
 diostacji rozprawy z aparatu radiowego w miastach
 Kaubów i przekazywanie ich wiadomości członkom orga-
 nizacji, sporządzenie listy szeregowców nieberpiernych
 dla społeczeństwa Gnieźnieńskie przedstawicieli administracji
 niemieckiej i wysyłano pod ich adresem paczki z ma-
 teriałem wybuchowym, sporządzano mapy Gnieźnieńskie
 z namiesionymi obiektami, które należało zdobyć, plano-
 wano ~~prze~~ produkcję specjalnych gwóźdźki do rozrzedzenia
 na szosach, ~~prze~~ dla drukowania i kolportowania ulotki, w
 których głównie chodziło o powstrzymanie Polaków od pod-
 pisywania niemieckiej listy narodowościowej, a dla
 podtrzymania na duchu Polaków malowano przy po-
 mocy szablonów i farby drukarskiej opowiadanie hasła
 na murach domów. (Do dziś radiowały się takie
 hasła na ~~plamie~~ murze domu przy ul. Gnieźnieńskiej Gnieźnie-
 Ńku). W styczniu 1940r., gdy rozpoczęto zamieszanie
 człuków, skarano się, że w całym Gnieźnie było
 ponad 50 członków, a ^{ponało 5 ty ter} ~~to~~ ~~istniejących~~ pracowników
 w Bydgoszczy, Toruniu, Terevie, Chojnicach, Prodnicy,
 Chetmie i Nowym Mieście Lubawkim. ~~prze~~
~~poimien grup~~

zorganizował ~~by~~ tworząc polewy i placówki i roz-
 tańcie druidów organizacyjnych zwaną Kaube Robertowi Pi-
 jatowi, który również miał zakupić papierosy i odpowiednią
 ilość papieru dla działających w terenie grup konspira-
 cyjnych. Skolecie i fund wojkowe i przygotowanie ubrożeń
 mia powierzył Michałowi Kwiatkowskiemu i Janowi Babkiemu.
 Organizacja została w porządku 2 pistoletów, medycyżanach
 przez Marka Stankiewicza i Bonifacego Banarskiego.
~~W domu rodziny Kaubego odległym w piwnicy domu rodziny~~
 Kaubego odbywały się zebrania organizacyjne.
 Wszędzie te działania zwróciły uwagę ^{komunistycznej} policji.
 Pierwszym ~~na Kaubego~~ ^{domu w którym mieszka} ~~z domu~~ ^{Kauba} maja 1940 r.
 Kaube zorientował się, że jest pod obserwacją policji. Postanowił
 wtedy zamieszkać działalność konspiracyjną i wyjechać. Ze
 swoich zamiarów zwiernął się ~~Robertowi~~ ^{Robertowi} Lipowskiemu,
~~który mu poparł i obiecał pomoc. Obaj wyjechali~~
 b. podoficerowi WP, ~~który był w komisariacie~~
 "Roly" i ~~zamyślił się z Kaubem~~ ^{Kauba} Kaubem. Lipowski
 "poparł ^{zamiary} ~~zamyślił się~~ i obiecał pomoc. Obaj wyjechali
 do Warszawy, do znajomego rodziny Kaubów, imię Chre-
 stiana Piotrowskiego. Po przyjeździe Lipowski (w sekcji czoł-
 ków Roly, który przerył) okazał się agentem gestapo,
 gdzie po jego poleceniu do Gmudzińsk niepostrzeżenie
 się aresztował. W dn. 1. VII. 1940 r. został w Warsza-
 wie aresztowany Kaube i po krótkim ^{połowie} ~~po~~ ^{po}
~~przejeździe~~ ^{przejeździe} na Pawiakie przewieziony do Gmudzińska.
 Ogółem aresztowano ~~pl. 50~~ w maju i czerwcu

1940r. arenowanym zostalo ponad 50 osob z Gmudzińsk, (Chetumna, Bydgoszcz), Chetumny, Prodenicy, i Nowego Miasta Lubawkiego. [Byly imiemi tych osob miodo-kolebny i imienniki Kaubego, jak Bernard Gaca, Edmund Majenka, syn Alojzy Szwedomki, ale odmowili osoby stanne wiekiem, jak kupiec Robert Pitat (ur. w 1897r.), historosz Aleksander Kamann (ur. w 1892r.), Feliks Boryszkowi (ur. w 1898r.), Regina Bielka (ur. w 1886r.), ~~dr med.~~ Jerzy Urbanski (ur. w 1888r.), ktore z pokudek patriotycznych podprzezalowaly sie planom ~~Tadeusza~~ Kaubego. W spozniejszym jnosz Gmudzińsk, prokuratury alieie omawienia 28 osob, mied ktorych znalazl sie Kaube, zostalo zalieromym do cztelkoi organizacji jnygo-tocujacych zarade, stanu (7 osob usualno za pomocnikoi, porostate omawiono o niepowiadaniemie wotadz o istnieniu organizacji, dodolliowo o posiadanie radia i broni). Ze wzgledu na wazg omawienia sprawy rozpatrywatal Wojenny Sad Dresny (Reichsriegsgericht) z Berlina na rezi wyjazdowej w Gmudzińsk. Na rozprawie, ktora walcyla sie w du. od 9 - 17. IX. 1941r. Tadeusz Kaube, ^{podolami jak} ~~z~~ Michol ~~z~~ Kwiatkowski, Marcin Stasiewicz i Janusz Cybulski (ten zaocznie, bo udalo mu sie zbiec do Karpawy) zostal skazany na karę smierci. Wyrok zostal wykonany jnosz egilotyprowanie na wizienniu w Prowancie w du. 20. I. 1942r.

Matka Kaubego, ~~Helena~~ ^{Helena} Arentowicz wdowa, 2. VI. 1940 r. oskar-
żona o nielegalne prowadzenie następującego radiowego,
misyjnego bycia w Fordonie do. Wnieśli 1943 r.; męczyła naj-
więcej, zmarła w 1972 r. Arentowicz byli również jego brat
Mieczysław i jego żona oraz swagier plebsander Mie-
chalski. Siostra Anna brata (udział criminy) w kol-
portarce ulotek dnahowanyel fmer erdachow Rohy.

AP AK, Dok. Surp. Guchigdz, T.: Bielska R., Cybulski J., Kaube H.,
Ciel. córki Dmuy Kopronicki (Marszewicz), Kaube J. (rel. L.
Muehliskiego); Liachanowski K., Ruch apocry...; Jardnalski
W., Tadeusz Kaube (w.) Zarz. Pomocnic... s. 116-119; Jarnowski,
Gertapo...; Zaluznycki W., 2 dziejów okupacyjnych Gru-
dzina (-1939-1945), s. 184-240 (du fotokopia wyroku
z du Wojennego Rzeszy); Pomocnic St. Kowp. Pocz. cz. 1,
cz. 2

Tadeusz Jarnowski

„Zastępcy Pomorski”

9 grudnia 1949

... w mojej ob...
... (1921—1942),
... uczeń, założyciel konspiracyj-
... nej organizacji „Rota”

Tadeusz Kaube urodził się dnia 5 lipca 1921 r. w Bydgoszczy. Był piątym z kolei dzieckiem Franciszka i Heleny z domu Kaja. W siódmym roku życia rozpoczął naukę w Szkole Powszechnej nr 6 w Grudziądzu. Po jej ukończeniu uczęszczał do grudziądzkiego Gimnazjum i tam w 1938 r. uzyskał świadectwo tzw. małej matury. Dalej kontynuował naukę w Państwowej Szkole Technicznej w Toruniu, na Wydziale Budowlanym.

Wybuch wojny zastał T. Kaubego w Grudziądzu. Jeszcze przed wkroczeniem do miasta wojsk hitlerowskich zbiegł on do krewnych w Warszawie. Tutaj przeżył oblężenie stolicy, czynnie wspierając obrońców w ich walce. Po zakończeniu kampanii wrześniowej powrócił na Pomorze. Na jesieni 1939 r., będąc w odwiedzinach u swego szwagra rotmistrza Wojska Polskiego Aleksandra Niedzielskiego w Bydgoszczy, obmyślił wspólnie z nim konieczność czynnego przeciwstawienia się okupantowi. Zaraz też po przybyciu do Grudziądza T. Kaube przystąpił do organizowania pracy konspiracyjnej. Zwerbował w tym celu około 20 osób, rekrutujących się głównie spośród kolegów szkolnych, znajomych rodziny i sąsiadów. Jako datę powstania organizacji przyjmuje się styczeń 1940 r., kiedy to konspiratorzy złożyli uroczyste przysięgę o treści następującej: „Przysięgam na Boga, Ojczyznę i wszystko, co mi drogie, że będę walczył

i raczej zginę, aniżeli sprawę zdradzę!". Uczestnicy założycielskiego spotkania przyjęli dla organizacji nazwę „Rota”, nawiązując tym samym do tytułu utworu pióra Marii Konopnickiej, który w okresie germanizacyjnego naporu stał się hymnem walczących o swe prawa w zaborze pruskim Polaków. „Rota” była pierwszą organizacją konspiracyjną na Pomorzu, która swym istnieniem miała przełamać bierność i zniechęcenie Polaków po klęsce wrześniowej i terrorze okupanta zastosowanym na jesieni 1939 r. Na jej czele stała Rada Okręgowa z T. Kaubem jako przewodniczącym.

Rychło poprzez kontakty osobiste członków założycieli „Rota” zaczęła promieniować na całe Pomorze Gdańskie. Posiadała swoje agendy w Bydgoszczy, Toruniu, Tczewie, Chojnicach, Brodnicy, Nowym Mieście i Chełmnie. Zwerbowano w ten sposób co najmniej 49 osób, w wieku od 17 do 52 roku życia. Byli wśród nich uczniowie, studenci, nauczyciele, urzędnicy, robotnicy, a nawet inżynier i lekarz. Wielu tych, skądinąd poważnych i ogólnie szanowanych, ludzi bez wahania podporządkowało się pod rozkazy niespełna 19-letniego przewodniczącego. Świadczy to o niekłamanej autorytecie T. Kaubego jako organizatora i żarliwego patrioty.

W „Rocie” obowiązywał system trójkowy. Jej członkom nadawano kryptonimy literowo-liczbowe. Litera oznaczała stopień, cyfra rzymska obwód terytorialny, a cyfra arabska numer członka. Informacje wewnątrzorganizacyjne przekazywano za pomocą listów pisanych różnym atramentem. Atrament czarny nakazywał członkom przybycie następnej niedzieli na miejsce zborne do Grudziądza, czerwony wymagał natychmiastowego stawienia się, zielony zaś ujawniał istnienie tajnej korespondencji na nie zapisanej części listu. Odtajnienie mogło się dokonać wyłącznie za pomocą specjalnych chemikaliów. Zebrania członków odbywały się w piwnicy domu zamieszkiwanego przez przewodniczącego w Grudziądzu przy ul. Groblowej 22, na nabrzeżu Wisły oraz na Górze Zamkowej. Radzie Okręgowej podlegało trzech wyższych kierowników, im z kolei trzech kierowników komórek, tym zaś trzyosobowe bojówki.

Głównym założeniem organizacji było tworzenie podstaw do odzyskania niepodległości przez Polskę. Środkiem do tego celu

miała być czynna walka z okupantem, szkodenie interesom niemieckim poprzez dokonywanie aktów sabotażowych. Planowano niszczenie dworców kolejowych, gmachów użyteczności publicznej i łączności telefonicznej, wykolejanie transportów wroga i tarasowanie dróg, sporządzanie kolców z gwoździ w celu posypywania nimi szos, nadawanie do Niemców paczek z zawartością materiałów wybuchowych oraz kolportowanie ulotek o treści antyhitlerowskiej i antyniemieckiej.

Z założeń tych zrealizowano sporządzanie list najgroźniejszych dla żywiołu polskiego Niemców oraz zgromadzonego sprzętu drukarskiego. Prowadzono także nasłuch audycji radia francuskiego i angielskiego, a zdobyte w ten sposób wiadomości rozpowszechniano wśród Polaków.

W maju 1940 r. T. Kaube zorientował się, że gestapo jest na tropie organizacji i postanowił uciec. Przy pomocy jednego z członków — Alfonsa Lipowskiego — udało się mu przedostać do Warszawy, gdzie zamieszkał u inż. Czesława Piotrowskiego. Nie wiedział jednak o tym, że był podoficer Wojska Polskiego A. Lipowski jest głównym informatorem władz niemieckich. W dniu 1 czerwca 1940 r. został aresztowany Kaube, a do końca tego miesiąca pozostali konspiratorzy. Przeszli oni ciężkie śledztwo w więzieniach w Grudziądzu, Koronowie, Sztumie i Fordonie. Hitlerowcy dzięki stosunkowo wczesnemu wprowadzeniu do organizacji konfidenta, któremu w dodatku zaufała dowódca, wiedzieli o niej wszystko. Mimo to aresztowani zachowali godną postawę. Wzorowo prezentował się T. Kaube, który starał się przejąć na siebie całą winę. Hitlerowcy postanowili wyzyskać sprawę łatwego wykrycia organizacji do zastraszenia polskiego społeczeństwa. Nadali więc jej duży wydźwięk propagandowy. W tym celu od 9 do 17 września 1940 r. przed Sądem Wojennym w Berlinie na sesji wyjazdowej w Grudziądzu odbył się pokazowy proces. Gronu sędziowskiemu przewodniczył admirał Bastian w otoczeniu czterech generałów, oskarżał płk Schrank. W wyniku rozprawy czterech oskarżonych skazanych zostało na kary śmierci, w tym jeden zaocznie. Wśród nich był także T. Kaube, który w dniu 20 stycznia 1942 r. został zgilotynowany w więzieniu w Poznaniu.

Włodzimierz Jastrzębski

bibliografia

Wspominając „Rotę”

Janek Pomorski Bydgoszcz 11.11.93

Śmierć pod gilotyną

Na zdjęciu: Tadeusz Kaube

Pięćdziesiąt lat temu, 20 stycznia 1942 r., został wykonany w Poznaniu wyrok śmierci przez zgilotynowanie na trzech przywódcach grudziądzkiej „Roty”: TADEUSZU KAUBEM, MICHAŁE KWIATKOWSKIM oraz MARKU STAŚKIEWICZU.

Rocznica ta skłania do wspomnień, zadumy i refleksji.

Terror, który rozszalał się po zajęciu Grudziądza przez wojska niemieckie we wrześniu 1939 r., nie załamał ducha polskiego w tym mieście. Już w styczniu 1940 r. młody, bo zaledwie 18 lat liczący student rodem z Bydgoszczy, TADEUSZ KAUBE, zakłada nielegalną organizację do walki z okupantem nadając jej symboliczną nazwę „ROTA”.

Zapał i entuzjazm Kaubego dały wprost imponujące wyniki. Wkrótce „Rota” liczyła 20 członków, a następnie zostały zawiązane jej komórki w Bydgoszczy, Toruniu, Brodnicy, Chojnicach, Chełmnie, Tczewie i w Nowym Mieście Lubawskim. Struktura organizacji odpowiadała klasycznym wzorom organizacji konspiracyjnej, opartej na systemie trójkowym. Całością kierowała Rada Okręgowa, na czele której stał sam założyciel – Tadeusz Kaube.

Zebrania organizacyjne odbywały się w piwnicy domu, w którym zamieszkiwali Kaubowie, przy ul. Groblowej 22, nad Wisłą, a także na Górze Zamkowej. Walka z okupantem prowadzona przez „Rotę” miała mieć charakter różnorodny. Planowano akcje sabotażowe, w ramach których zamierzano wykolejać wojskowe transporty, niszczyć dworce i gmachy publiczne, przecinać przewody telefoniczne. W ramach działalności propagandowej zamierzano drukować ulotki antyhitlerowskie i biuletyny informacyjne zawierające wiadomości uzyskane z nasłuchów radiowych rozgłośni angielskich i francuskich. Zapadła również decyzja prowadzenia ewidencji najgroźniejszych reichsdeutschow i volksdeutschow.

Działalność „Roty” niestety trwała zaledwie 5 miesięcy i w zasadzie nie wyszła poza ramy prac przygotowawczych. Organizacja została rozszyfrowana przez wtyczkę gestapo w „Rocie”, byłego podoficera WP ALFONSA LIPOWSKIEGO. Zdrajca, wykorzystując zaufanie Kaubego i jego najbliższych współpracowników, wszedł do kierownictwa organizacji. W oparciu o jego informacje gestapo dokonało pierwszych aresztowań 1 czerwca. Wśród aresztowanych znajdował się TADEUSZ KAUBE. Dalsze areszto-

wania ciągnęły się do 29 czerwca i w sumie objęły 49 osób. Aresztowani zostali osadzeni we więzieniach w Grudziądzu, Koronowie, Fordonie i Sztumie. Wśród nich było 6 kobiet.

Po nieludzkim śledztwie, dnia 9 września 1941 r. przed berlińskim Sądem Wojennym Rzeszy na sesji wyjazdowej w Grudziądzu, rozpoczął się proces pokazowy „Roty”, który trwał 9 dni. O wysokiej randze tego wydarzenia świadczył fakt, że sądowi przewodniczył admirał BASTIAN w otoczeniu 4 generałów. Oskarżał płk SCHRANK. Wyrok ogłoszono 17 września. Był on bardzo surowy. Na karę śmierci zostali skazani TADEUSZ KAUBE, MICHAŁ KWIATKOWSKI, MAREK STAŚKIEWICZ i zaocznie JAN CYBULSKI, późniejszy żołnierz AK, dowódca oddziału partyzanckiego na Polesiu, awansowany do stopnia podporucznika i odznaczony Krzyżem Walecznych. Inni oskarżeni w liczbie 45 otrzymali wyroki w granicach od 1 roku do 15 lat więzienia. KAUBE, STAŚKIEWICZ i KWIATKOWSKI oddali swoje życie pod ostrzem gilotyny w Poznaniu 20 stycznia 1942 r.

Minęły lata, ale Grudziądz nie zapomniał o swoich BOHATERACH. Przypomina ich ulica w mieście nosząca nazwę „Roty Grudziądzkiej”, przypomina

Szkoła Podstawowa nr 6, której imię TADEUSZA KAUBEGO nadano 12 maja 1969 r., przypominają szczerp harcerski im. „Roty Grudziądzkiej” w Szkole Podstawowej nr 18 oraz dwie drużyny harcerskie im. TADEUSZA KAUBEGO (SP nr 9 i SP nr 17). Warto przy okazji przypomnieć, że w Bydgoszczy mieszka jedna z członkiń „Roty”, a mianowicie pani MAŁGORZATA OŁOSZEWSKA (obecnie KISS-ORSKA). Do organizacji wprowadził ją wspomniany MICHAŁ KWIATKOWSKI. Gestapo aresztowało ją 22 czerwca 1940 r. Skazana na 2 i pół roku więzienia wyrok odbyła w więzieniu przy ul. Budkiewicza (Sikorskiego) w Grudziądzu. W aktach sprawy figuruje pod numerem 24.

WŁADYSŁAW ANDRUSIKIEWICZ

7-11-1997

13

6

DZIENNIK POLSKI

„Rota” Kubego w Grudziądzu

W dniu 1 czerwca 1950 r. aresztowano w Grudziądzu 49 osób w tzw. sprawie „Kaubówka”. Maturzysta Tadesz Kaube, ur. w 1921 r. w Bydgoszczy, założył tajną organizację patriotyczną „Rota”, która rozszerzyła swą działalność na wiele miast Pomorza. W szeregi „Roty” przeniknął szpicel-zdrajca Alfons Lipowski, b. kapral Wojska Polskiego, który wydał członków „Roty” w ręce gestapo.

Rozprawę przeprowadził Krajowy Sąd Wojenny III Rzeszy w dniu 20 czerwca 1941 r. Nazwiska oskarżonych znane są do dziś Polakom zamieszkałym na Ziemi Pomorskiej. Wyrok ogłoszono 17 lipca 1941 r. Czterech – Tadeusza Kaubę, Michała Kwiatkowskiego, Jana Cybulskiego i Marka Staśkiewicza – skazano na karę śmierci. Inni otrzymali 10 ciężkiego więzienia w obozach koncentracyjnych. Niektórzy zginęli, inni przetrwali do czasu wyzwolenia, niektórzy brali nawet udział w Powstaniu Warszawskim.

Nadszedł rok 1945. Naród pamiętał dzień 4 września 1939 r., kiedy miasto zostało zajęte przez wojska niemieckie, a gestapo wyręczając się na początku „Selbstschutzem” dokonywało morderstw na ludności polskiej. W dniu 27 października 1939 r. na Placu Marszałka Piłsudskiego w Grudziądzu rozstrzelano publicznie 10 Polaków. Prochy tych męczenników oraz innych z miasta i okolicy znajdowały się w licznych zbiorowych grobach. Rocznicą tej zbrodni minęła kilka dni temu.

W lutym 1945 r. szczątki bestialsko pomordowanych braci mieszkańcy Grudziądza ekshumowali i pochowali w godnym dla nich miejscu. Po latach, zamordowanym postanowiono wzniesć pomnik. Inicjatywę podjął Polski Związek Zachodni. Przez wiele tygodni grudziądzianie byli pod wrażeniem tych uroczystości. Tysięczne tłumy zaległy Plac Marszałka Piłsudskiego. Starsze dzieci szkolne wypełniły drogę prowadzącą na Książęce Gó-

ry, tworząc zwarty szpaler. Wraz z duchowieństwem w żałobnych ornatach szli przedstawiciele władz miejskich, członkowie związków b. więźniów. W żałobnej powadze przeszedł orszak do Placu Straceń, na którym obecnie stoi obelisk z tablicą pamiątkową. Padła żołnierska komenda: Bacność. Na ramię broń. Prezentuj broń. W prawo patrz. Pochyliły się sztandary, orkiestra zagrała Marsza Żałobnego Chopina. Z tysięcy oczu płynęły łzy. Był to moment przejmujący. Wśród tego tłumy byłam i ja.

Wreszcie na trybunę wszedł b. więzień obozu Dachau, jeden z najstarszych jeszcze dziś żyjących, i powiedział: Zbrodniczą ręką pomordowani Bracia, pragnę Was powitać, uczcić i pożegnać Was, wysłanych do więzień i obozów koncentracyjnych, by Was tam ciężko pracą, głodem, zimnem i makabrycznymi torturami udreńczyć, by wreszcie w komorach gazowych wyniszczyć.

Obelisk odsłonił jeden z niewielu żyjących członków „Roty” Wojciech Ziętarski. Uroczystość ta zakończyła IX Zjazd Oficerów II Rzeczypospolitej.

Lucyna Wnorowska

Pomorscy patroni placów i ulic (85)

Tadeusz Kaube

(1921-1942)

**działacz konspiracyjny,
założyciel i przywódca
antyhitlerowskiej
organizacji „Rota”**

Nowiny 2, 10. 1996

Tadeusz Kaube urodził się 5 lipca 1921 r. w Bydgoszczy, w rodzinie Franciszka i Heleny z domu Kaja. Jego ojciec Franciszek (1879-1936) był Wielkopolaninem i od 1899 r. mieszkał w Herne (Niemcy), gdzie był właścicielem fabryki oraz wyżywczałni kostiumów teatralnych dla polskich zespołów amatorskich. Działal też w Polskim Towarzystwie Gimnastycznym „Sokol”, któremu udzielał pomocy finansowej i fundował sztandary. W 1920 r. powrócił do kraju i zamieszkał w Bydgoszczy, gdzie był właścicielem kina „Nowości”. W 1923 r. osiedlił się w Grudziądzu i kupił dwa kina: „Apollo” (ul. Małogrobowa 22) i „Orzeł”. Po pewnym czasie sprzedał kino „Orzeł” a kinem „Apollo” po przebudowie kierował do końca swego życia. Matka Tadeusza Helena zmarła w Grudziądzu w 1972 r.

Tadeusz po ukończeniu grudziądzkiej Szkoły Powszechnej przy ul. Marii Skłodowskiej-Curie 19, został uczniem Państwowego Gimnazjum Matematyczno-Przyrodniczego. W 1938 r. zdał tzw. „małą maturę” i przeniósł się na wydział budowlany Państwowej Szkoły Technicznej w Toruniu. W ostatnim roku przed wojną aktywnie uczestniczył w ćwiczeniach Przystosowania Wojskowego (PW). W lecie 1939 r. wstąpił jako ochotnik do kompanii junaków PW, wchodzącej w skład batalionu Obrony Narodowej „Święcie”. Po wybuchu II wojny światowej uczestniczył w walkach odwrótowych batalionu aż do Bzury. Tam jego kompania PW została przyłączona do oddziału marynarzy Floty Rzecznej Marynarki Wojennej „Wisła”. W oddziale poznał podoficera WP Alfonsa Lipowskiego, przyszłego członka „Roty”. Wraz z nim przedostał się do Warszawy, a

14
po jej kapitulacji uniknął niewoli i powrócił na Pomorze. Przez kilka miesięcy mieszkał u swojego szwagra kupca Aleksandra Niedzielskiego w Bydgoszczy. Od niego dowiedział się o zasadach pracy konspiracyjnej.

W grudniu 1939 r. powrócił do Grudziądza i opracował plan utworzenia konspiracyjnej, antyhitlerowskiej organizacji. Nadał jej nazwę „Rota”. Pierwszymi członkami jego organizacji byli jego szkolni koledzy. Osobiście dokonywał ich zaprzysiężenia. Sam stanął na czele Rady Okręgowej „Roty”.

W pierwszych miesiącach 1940 r. do „Roty” wstąpiło szereg znanych na terenie Grudziądza osób, m.in. księżna Regina Bielska (ur. 1886), urzędnik sądowy Jan Muchliński, kupiec i działacz śpiewaczy Robert Piłat (ur. 1897), kupiec Zygmunt Reder (ul. 1911), lekarz dr Jerzy Urbański (ur. 1888) oraz nauczyciel Witold Zielński (ur. 1914). Zabiegano też o członków w Brodnicy, Bydgoszczy, Chełmnie, Czojnicach, Nowym Mieście, Tczewie i Toruniu.

Głównym celem „Roty” była walka o odzyskanie niepodległości przez Polskę drogą walki czynnej z Niemcami. Członkowie „Roty” zdążyli tylko opracować wykazy nazwisk Niemców stanowiących zagrożenie dla Polaków oraz zorganizować nasłuch radiowy audycji radiowych w języku angielskim i francuskim. Poczyniono pewne przygotowania do wydawania pisma konspiracyjnego.

Informacje o działalności „Roty” dotarły do grudziądzkiego gestapo. Miało ono w organizacji swojego konfidenta, którym był były podoficer WP Alfons Lipowski. Tadeusz Kaube, aby uniknąć aresztowania, wyjeżdża potajemnie do Warszawy. Tam 1 czerwca 1940 r. został aresztowany przez gestapo i przewieziony do więzienia w Grudziądzu. W czasie śledztwa był torturowany przez Niemców, podobnie jak i inni członkowie „Roty”. W dniu 20 czerwca odczytano mu akt oskarżenia.

Proces członków „Roty” odbył się przed Sądem Wojennym Rzeszy Niemieckiej na sesji wyjazdowej w Grudziądzu, w dniach 7-17 września 1940 r. Tadeusz Kaube został skazany na karę śmierci i przewieziony do więzienia w Poznaniu przy ul. Młyńskiej. Tam 20 maja 1942 r. został ścięty na gilotynie.

Grób symboliczny Tadeusza Kaubego znajduje się na grudziądzkim cmentarzu katolickim przy ul. Cmentarnej 1. W latach sześćdziesiątych grudziądzka Miejska Rada Narodowa nazwała jedną z ulic na terenie miasta jego imieniem. Jego imię nosiła też nie istniejąca obecnie Szkoła Podstawowa nr 6 (ul. Marii Skłodowskiej-Curie 19). W Grudziądzu jest też ul. Roty Grudziądzkiej oraz szczepek ZHP im. Roty Grudziądzkiej (Szkoła Podstawowa nr 18).

Starszy brat Tadeusza – Franciszek Józef Kaube (1911-1940) – był oficerem służby statęj kawalerii WP w stopniu porucznika. Został zamordowany przez Rosjan w Katyniu. STANISŁAW POREBA

Kolumnę „Dzieje i ludzie” redaguje
STANISŁAW FRANKOWSKI

Śladem naszych publikacji

15

15

Śmierć pod gilotyną

W nawiązaniu do artykułu „Śmierć pod gilotyną” Władysława Andrusikiewicza („Gazeta” z dnia 11. II. br.) dotyczącego organizacji podziemnej „Rota” – chciałbym opisać pewien incydent w więzieniu karnym w Grudziądzu przy ul. Młyńskiej z jesieni 1940 roku.

Znalazłem się w tym czasie w tym obozie za samowolne opuszczenie miejsca pracy. W tym obozie poznałem niektórych członków „Roty” i innych ugrupowań podziemnych. Panował w obozie niezwykle surowy rygor – szczególnie trudne do wytrzymania były codzienne poranne apele.

W czasie jednego z tych apeli stałem na zbórcie obok Tadeusza Kaubego, bohatera waszej publikacji. Komendant obozu (Lagerführer) z psem podchodził do każdego z więźniów zadając zdawkowe pytania. Przed T. Kaubem dłuższy czas stał, a potem powiedział do niego: Ty będziesz w przyszłości jeszcze dobrym żołnierzem niemieckim (du bleibst noch in der Zukunft ein guter deutscher Soldat) pytając zarazem, czy rozumie to, co mu powiedział.

T. Kaube przecząco kręcił głową, wówczas zwrócił się do mnie, abym to jego zdanie przetłumaczył. Po wypowiedzeniu zdania po polsku – Kaube zatrzęsał się – chwycił mnie za rękę i plunął komendantowi w twarz. Ten zwolnił psa ze smyczy, który rzucił się na Tadeusza. Kaube został przez wachmanów wyciągnięty z szeregu, powieszony na drewnianej ścianie i rozpoczęło się maltretowanie.

Przewodził w tym biciu SS-man Kunz, od którego i ja sporo oberwałem, gdy kilka tygodni wcześniej przyjmowany byłem do obozu. T. Kaube kilkakrotnie omdlał. Po zdjęciu z tej ściany został rzucony na prycę w baraku. Ratowaliśmy go, przykładając zimne kompresy na poprzecinaną skórę.

W obozie T. Kaube cieszył się postulem wśród współwięźniów, a szczególnie za jego nieugiętą postawę.

WŁADYSŁAW WAWRZYNIAK
Bydgoszcz

Gazeta Pomorska
24.02.1993

Wł. Kawny mał

85-120 Bydgoszcz dz

Nowodworska 35/15 tel. 36838

* Z ŻYCIA ZWIĄZKU * Z ŻYCIA ZWIĄZKU * Z ŻYCIA ZWIĄZKU * Z ŻYCIA ZWIĄZKU *

„11 Listopada Dzień Niepodległości”, „Wizyta marszałka Piłsudskiego na Śląsku” oraz dalsze losy marszałka, aż do śmierci i wyprowadzeniu zwłok na Wawel.

Niejako dalszym ciągiem tego obszernego tematu są w jednodniówce „Wspomnienia Żołnierzy AK” oraz „Wspomnienia licealistów”. Całość, w której treści znalazła się również poezja patriotyczna, pieśni od „Maszerują strzelcy na „Armii Krajowej” kończąc, zamyka strona poświęcona postaciom symbolizującym „Ciągłość służby zbrojnej”. Wydawcą opracowania Juliana Kilara było Kuratorium Oświaty w Katowicach.

(Red.)

Zientarski należy do naszego Koła. On to wraz z kol. Witoldem Nawrockim i Franciszkiem Chomiczem z pomocą innych członków Koła zainicjowali budowę, zorganizowali zbiórki funduszy od społeczeństwa i wykonali wyżej wspomniany pomnik dla upamiętnienia bohaterstwa ówczesnych młodych patriotów.

Poświęcenie i odsłonięcie pomnika odbyło się w dniu Święta Wojska Polskiego 15 sierpnia 1997 r. z udziałem duchowieństwa, władz miasta z prezydentem, wojska z dowódcą garnizonu, przedstawiceli zarządu Okręgu SZZAK w Toruniu (z pocztym sztandarowym) harcerzy, członków naszego Koła, licznej rzeszy społeczeństwa oraz Kompanii Honorowej z orkiestra.

Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej

Pamięci „ROTY” na Pomorzu

Koło w Grudziądzu zainicjowało i zbudowało pomnik ku czci Tadeusza KAUBE i innych członków organizacji niepodległościowej „ROTA”, która na terenie Pomorza była jedną z pierwszych takich organizacji. Powstała w celu walki z okupantem po wkroczeniu Niemców w styczniu 1940 r.. Organizatorami byli maturzyści Tadeusz Kaube, Michał Kwiatkowski, Marek Staśkiewicz.

Oddziały „ROTY” powstały w Grudziądzu, Bydgoszczy, Toruniu, Tczewie, Chojnicach, Brodnicy, Nowym Mieście Lubawskim i w Chełmnie.

W szeregach „ROTY” przeniknął jednak szpicel-zdrajca Alfons Lipowski, były kapral Wojska Polskiego, który wydał członków w ręce gestapo. Nastąpiły masowe aresztowania, rozprawy i wyroki śmierci dla organizatorów, a dla reszty więzienia i obozy koncentracyjne. Przywódcy zostali w 1942 r. zgilotynowani.

Obecnie żyje jeszcze 4 członków „ROTY”, a z nich jeden kol. Wojciech

Pomnik ku czci zgilotynowanych w 1942 r. przywódców organizacji niepodległościowej na Pomorzu „ROTA” – odsłonięty w Grudziądzu 15 sierpnia 1997 r.

Koło nasze w 1993 r. postawiło też obelisk z tablicą ku czci poległych i pomordowanych żołnierzy Armii Krajowej i jej Komendanta Bora-Komorowskiego. Także w 1993 r. wmurowaliśmy tablicę ku pamięci pierwszego w Grudziądzu Komendanta organizacji „Orzeł Biały” i Związku Walki Zbrojnej, por. Zygmunta Koźlikowskiego.

STANISŁAW MYSLIBORSKI

— WOKOWSKI: SZKICE GRUDZIĄDZKIE; mającej na celu skłonienie do przyjmowania *Volksliste*. Hitlerowcom chodziło tylko o jedno — o zniszczenie polskości.

17
W A 1972

„Rota”

Rachuby hitlerowców na zastraszenie terrorem mieszkańców Grudziądza okazały się mylne, przynajmniej w odniesieniu do najwartościowszej pod względem wyrobienia patriotycznego części społeczeństwa, jaką stanowiła młodzież gimnazjalna, inteligencja, rzemieślnicy itp. Ci ludzie, nie mogąc się pogodzić z faktem utraty niepodległości przez Polskę, nie mogli spokojnie patrzeć na wyczyny rozzuchwalonych sukcesem militarnym Niemców, nie mogli również przyglądać się obojętnie na wkradające się tu i ówdzie do rodzin polskich wątplenie, i, co za tym idzie, rezygnację z podstawowych aspiracji narodowych.

Tadeusz Kaube założyciel „Roty”

I wtedy to właśnie występuje z inicjatywą utworzenia tajnej organizacji niepodległościowej młody, bo zaledwie liczący 18 lat, absolwent gimnazjum im. Bolesława Chrobrego — Tadeusz Kaube. Zapal i energia, z jaką przystąpił do pracy nad stworzeniem organizacji w końcu 1939 r., dała rychło rezultaty, tak że już w styczniu 1940 r. zespół konspiratorów wokół niego zgrupowanych liczył dwadzieścia parę osób, różniących się wiekiem, wykształceniem i specjalnościami zawodowymi, podobnych jednak przekonaniem i mających ten sam cel — walkę ze znielowidzonym okupantem.

Konspiratorzy swoją organizację nazwali „Rotą”, nawiązując do znanego utworu Konopnickiej, który w okresie germanizacyjnych zapędów Hakaty stał się hymnem walczących o swe prawa Polaków zaboru pruskiego. „Rota” Tadeusza Kaubego szybko rozwinęła się i wkrótce jej komórki powstały na terenie Bydgoszczy, Chojnic, Brodnicy, Torunia, Chełmna, Nowego Miasta i Tczewa. Schemat organizacyjny „Roty” był trójkowy, tzn. na każdym szczeblu hierarchii znajdował się zespół trójosobowy. Na czele organizacji stała Rada Okręgowa — tej przewodził Kaube. Radzie zaś podlegało trzech kierowników wyższych, tym znowu trzech kierowników komórek, którzy z kolei dowodzili trzyosobowymi bojówkami.

Działalność „Roty” w pierwszej fazie jej istnienia ograniczyła się do sporządzania listy *Reichsdeutschen* i *Volk-sdeutschen*, produkcji środków utrudniających ruch kolumn samochodowych wroga, a także do przygotowania sprzętu drukarskiego i materiałów do wydawania ulotek antyhitlerowskich i biuletynu z nasłuchów radiowych.

W dalszych planach przewidywano wysadzenie w powietrze dworców, gmachów urzędowych, niszczenie przewodów telefonicznych, oraz inne tego rodzaju akcje.

Im Namen des Deutschen Volkes!

Landesgericht
1. Senat
St. (114) I 55/41
4-11. (RXX) I 1074/40.

Zeldarstellung

In der Strafsache gegen

- 1) den Toten Kaube, geb. 5.7.1921 in Krosberg,
- 2) den Kaufmann Hebert P i e t, geb. 7.10.1897 in Ablinsen,
- 3) den Dekorationsmaler Albrecht K w i s t o b a k i, geb. 12.8.1914 in Hinst-Litzsch (Sachsen),
- 4) den Kaufmann Siegmund F r e d e r, geb. 23.7.1911 in Graudenz,
- 5) den Gärtner Theodor V e u w e n n, geb. 30.6.1909 in Kula,
- 6) den eheb. Postschaffner Alexander S e m e n n, geb. 17.7.1892 in Straßburg (Elsass),
- 7) den Schüler Max S t a n k i e w i c z, geb. 11.1.1921 in Janowicz, Krs. Sain,
- 8) den Arbeiter Peter S o l i n e k i, geb. 9.12.1916 in Dorsand,
- 9) den Arbeiter Josef K e r w a c k i, geb. 1.8.1912 in Krasny, Krs. Cieszków,
- 10) den Arbeiter Heinrich K a l i n o w s k i, geb. 20.10.1921 in Graudenz,
- 11) den Schneider Anton W a l t e r w a c k i, geb. 4.12.1916 in Straudenz,
- 12) den eheb. Glasarbeiter Albrecht S a f o w s k i, geb. 6.4.1900 in Trebschen, Krs. Lissa,
- 13) den Postbedienten P e t r i c k i, geb. 10.9.1923 in Str. Gostard,
- 14) den Schlosser Anton I r b o n o w s k i, geb. 10.8.1900 in Krosberg, Krs. Graudenz,
- 15) den Schlosser Anton S t a n k i e w i c z, geb. 27.1.1916 in Straßburg (Elsass).

- 3) der Arbeiter **Altes Schwedowski**, geb. 27.11.1900 in
Kall.
- 4) des **Alfons Dorau**, geb. 22.5.1916 in Danzig-Lengfuhr,
- 5) des Volksschullehrer **Vithold Zielinski**, geb. 20.3.1914
in Grudziąz,
- 6) des **Antoni** **Stelmasz** **Jodan**, **Kuchlinski**, geb. 22.6.1902
in Zimnberg, Kr. Schreut,
- 7) des **Kaiserbauingenieur** **Ceslas Piotrowski**, geb. 10.1.1903
in Ochoch, Kr. Holodetschnow,
- 8) des **Farmer** **Keslar** **Yilinski**, geb. 24.2.1897 in Wisburg bei
Mansow,
- 9) die **Fräulein** **Koselle** **Koprowski**, geb. Stachewicz, geboren
11.3.1907 in Leubers, Kr. Strassburg (Bestpr.).

wegen Vorbereitung eines hochverräterischen Unternehmens u.s.
bei des Reichskriegsgericht, 1. Senat, auf die mündliche Verhandlung von
9.7. bis 17.9.1941, an der teilgenommen haben

- als Richter:
  - Senatspräsident **Sellner**, Verhandlungsleiter,
  - Generalleutnant **Kuhoff**,
  - Zeichengerichtsrat **Hiron**,
  - Generalmajor **Scaroth**,
  - Oberst **Galle**,
- als Vertreter der Anklage:
  - Kriegsgerichtsrat **Vollbrecht**,
  - als Urkundsbehalter:
    - Antarat **Nuake**.

in der Sitzung vom 17.9.1941 für Recht erkannt:

- 1) die Angeklagten **Wleus** **Kaube** und **Kwistowski**
wegen Vorbereitung eines hochverräterischen Unternehmens in Tet-
einheit mit Abheben ausländischer Sender und mit Verbreiten aus-
ländischer Nachrichten
zu lebenslänglicher Zuchthausstrafe.
- 2) der Angeklagte **Stasiewicz** wegen Vorbereitung eines
hochverräterischen Unternehmens in Femeinheit mit unerlaubten
Kassierbesitz
zu lebenslänglicher Zuchthausstrafe.
- 3) der Angeklagte **Pielis** wegen Vorbereitung eines hochverräter-
ischen Unternehmens zu lebenslänglicher Zuchthausstrafe.

- 1. Bitte um die Schlichtung des Urteils zu fordern.
- 2. Die Angeklagten sollen möglichst nur einmal im Monat über
Umfang des Urteils 2 Seiten schreiben.
- 3. Die Schlichtung soll Posen in Posen.
- 4. Ich werde mich in dem Urteil gegen mich einbringen.
Erlaubnis annehmen.

Der Leiter des Gefängnisses Posen.

Liebe Mutter
 Heute Abend habe ich erfahren,
 wie den Halsband empfangen
 dem morgen früh soll ich
 von dem Gefängnis abgeholt
 Ich bin froh dass ich mich
 mit Gott versöhnen konnte,
 da wird es mir leichter
 zu sterben. Eins nur bedauern
 ist dass ich die liebe Mutter
 nicht vergeblich erwarten kann,
 die mich abholen wird.
 Ich bin froh dass ich die
 liebe Mutter abholen kann,
 die mich abholen wird.

nych następstw, jakie spowodowałyby dekonspiracja, unikały jakichkolwiek kontaktów z innymi grupami, których istnienie przeczuwały, lub nawet znajdowały dowody ich działalności.

Działalność antyhitlerowska w tak dobranych zespołach rozpoczęła się już w pierwszych miesiącach okupacji, ograniczając się początkowo do słuchania zakazanych przez okupanta audycji radiowych i kolportowania wiadomości tą drogą uzyskanych. W miarę upływu czasu zakres poczynań grup ruchu oporu powiększa się, przybierając formy: sabotażu na polu gospodarczym, jak np. w wodociągach miejskich, gdzie miejscowa komórka podziemia psuła mechanizmy wodomierzy, lub fałszowała dane dotyczące zużycia wody. Zniszczenie planów sieci wodociągowej zmusiło Niemców do sporządzenia nowych, które na skutek mylnych danych podawanych przez konspiratorów, stałe trzeba było korygować. Przejawem działalności sabotażowej gruździęckiego podziemia było także odcięcie dopływu gazu do fabryki Herzfeld i Victorius, przez zniszczenie przewodów na ulicy Rybackiej. Największym jednak osiągnięciem w tym zakresie było przeprowadzenie akcji wykołajenia pociągów w 1942 r. pod Gardęją i w pobliżu Waidowa.

Jednym z przejawów działalności podziemia gruździęckiego była dość szeroko zorganizowana akcja pomocy dla powstańców warszawskich, których hitlerowcy uwięzili w obozie pod Maruszą, w ostatnich dniach października 1944 r. Dzięki wysiłkom Bronisława Kalinowego i Bronisława Małka udało się znacznej liczbie powstańców uciec z drutów obozu. Małek i Kalinowski zostawili przez Gestapo zapłaćli za swój czyn życie. Zostali straceni w Chojnicach razem ze 150 innymi gruździęczanami podejrzany przez hitlerowców o udzielenie pomocy powstańcom warszawskim. Wszy-

Dokument nominacyjny Polskiej Organizacji Wojskowej i Administracji Państwowej dla Władysława Stanisławskiego

scy rozstrzelani byli organizacyjnie podporządkowani A.S.

Grudziązki ruch oporu, mimo że nie miał na terenie miasta powiązań i bliższych kontaktów wzajemnych, nie był ruchem całkowicie pobawionym styków z większymi organizacjami działającymi podówczas na terenie ziem Polski Północnej. Kontakty te istniały. Poszczególne komórki miały powiązania z takimi organizacjami, jak np. „Westerplatte”, Polska Organizacja Wojska i Administracji Państwowej, Armia Krajowa itp. Dla tych też organizacji grudziązcy konspiratorzy prowadzili np. wywiad miejscowy, dostarczając cennych danych o ruchu wojsk i zakresie produkcji wojenno-przemysłowej.

Wyzwolenie

Po początkowych sukcesach militarnych, które zdawały się prorokować ostateczne zwycięstwo III Rzeszy, nadeszły z końcem 1942 r. dni jej klęsk. Wojska hitlerowskie wycofywały się z terenów Rosji, Ukrainy, Białorusi, a w końcu i Polski. Podobny los spotkał dywizje niemieckie w Afryce. Pogrom armii Hitlera stał się już faktem nieodwracalnym. W połowie września 1944 r. wojska radzieckie docierały do linii Wisły.

Po kilkumiesięcznym przygotowaniu nowej zimowej ofensywy Armia Czerwona w połowie stycznia 1945 r. rozpoczęła forsowanie Wisły. Błyskawiczne uderzenie złamało opór Niemców, którzy pospiesznie zaczęli wycofywać się w kierunku zachodnim, tu i ówdzie pozostawiając na straconej pozycji grupy wojsk, których celem było opóźnienie marszu zwycięskich armii oraz niszczenie terenu. Jednym z punktów oporu hitlerowców stał się Grudziądz, zamieniony w silny punkt oporu. Dowódcz-

Grudziązcy

Der strengsten Aukforderung des Kommandiers zur Räumung der Stadt habe ich bisher nur in ungewöhnlichen Umständen Folge geleistet. Wenn auch die Gründe für dieses Verhalten nachvollziehbar sind und dem militärischen Erfordernisse bisher nicht entgegen stehen, so räumt dennoch die Entwicklung der militärischen Lage, der ständig zunehmende Artilleriebeschuss der Stadt und die Verantwortung für Ihre Sicherheit und für die planmäßige Durchführung der militärischen Maßnahmen ein solches weiteres Festhalten nicht zu.

Räumung der Stadt

Ich befehle daher, dass alle unerschütterlichen Grudziązcy Einwohner unter Mitnahme des notwendigen Handgepäckes unverzüglich den Marsch über die Weichsel antreten, um von den bekannten Sammelplätzen in Druggass nach Warlub und von dort weiter mit der Bahn ins Besoh abtransportiert zu werden.

Wer diesem Befehl bis zum 17. Februar, 6 Uhr, nicht nachgekommen ist, wird zwangsweise,

falls unter Anwendung von Gewalt, evakuiert und trägt die Verantwortung für die Folgen dieser Maßnahme selbst.

Grudziązcy! Ich appelliere an Ihre Einsicht und erwarte, daß jeder Einzelne sich nunmehr unverzüglich zunächst nach Druggass begibt, wo weiter für ihn gesorgt werden wird.

Die Anweisung für Zwecke der Landesverteidigung noch benötigten militärischen Artikel werden von diesem Befehl zunächst nicht erfaßt und Esch in kürzester Zeit in Euren Aufnahmestrich aufgenommen.

Für den Abtransport Kranken, Überlebender und sonst nicht transportfähiger Personen wird die Hinführung weiterer Sorge tragen.

Von dieser Maßnahme werden die Personen nicht betroffen, die im Besonderen Ausnahmefällen ausgenommen sind.

Grudziązcy, den 14. Februar 1945

Der Festungskommandant

Fricke

Odezwa gen. Fricke do mieszkańców Grudziądza nauwołująca do opuszczenia miasta.

scy rozstrzelani był organizacyjnie podporządkowani A.K.

Grudziązki ruch oporu, mimo że nie miał na terenie miasta powiązań i bliższych kontaktów wzajemnych, nie był ruchem całkowicie pozbawionym styków z większymi organizacjami działającymi podówczas na terenie ziem Polski Północnej. Kontakty te istniały. Poszczególne komórki miały powiązania z takimi organizacjami, jak np. „Westerplatte”, Polska Organizacja Wojska i Administracji Państwowej, Armia Krajowa itp. Dla tych też organizacji grudziązcy konspiratorzy prowadzili np. wywiad miejscowy, dostarczając cennych danych o ruchu wojsk i zakresie produkcji wojenno-przemysłowej.

Wyzwolenie

Po początkowych sukcesach militarnych, które zdawały się prorokować ostateczne zwycięstwo III Rzeszy, nadeszły z końcem 1942 r. dni jej klęsk. Wojska hitlerowskie wycofywały się z terenów Rosji, Ukrainy, Białorusi, a w końcu i Polski. Podobny los spotkał dywizje niemieckie w Afryce. Pogrom armii Hitlera stał się już faktem nieodwracalnym. W połowie września 1944 r. wojska radzieckie docierały do linii Wisły.

Po kilkumiesięcznym przygotowaniu nowej zimowej ofensywy Armia Czerwona w połowie stycznia 1945 r. rozpoczęła forsowanie Wisły. Błyskawiczne uderzenie złamało opór Niemców, którzy pospiesznie zaczęli wycofywać się w kierunku zachodnim, tu i ówdzie pozostawiając na straconej pozycji grupy wojsk, których celem było opóźnienie marszu zwycięskich armii oraz niszczenie terenu. Jednym z punktów oporu hitlerowców stał się Grudziądz, zamieniony w silny punkt oporu. Dowódz-

Grudenzet

Der Hauptzweck der Korbweber der Stadt Grudenz ist die Herstellung von Körben für den Export. Wenn auch die Arbeit für dieses Verhaben manchmal unruhig ist und den mitwirkenden Erwerbstätigen keine Ruhe bringt, so trägt dennoch die Entwicklung der militärischen Lage, der ständig zunehmende Ansturm der Soldaten auf die Verwertung für ihre Substanz und für die planmäßige Durchführung der militärischen Maßnahmen zu solchigen Resultaten.

Räumung der Stadt

Ich befehle daher, dass alle unerschütterlichen Grudenz Einwohner unter Mitnahme des notwendigen Handgepäckes unverzüglich den Markt über die Weidhof ansetzen, um von den bekannten Sammelplätzen in Druggass nach Warfloh und von dort weiter mit der Bahn ins Reich abtransportiert zu werden.

Wer diesem Befehl bis zum 17. Februar, 6 Uhr, nicht nachgekommen ist, wird zwangsweise,

sofalls unter Anwendung von Gewalt, evakuiert und trägt die Verantwortung für die Folgen dieser Maßnahme selbst. Grudenz! Ich appelliere an Eure Einsicht und erwarte, daß jeder Einzelne sich nunmehr unverzüglich zusätzlich auch Druggass begibt, wo weiter für ihn gesorgt werden wird.

Die Anweisung für Zwecke der Landesverteidigung noch benötigten militärischen Artikel werden von diesem Befehl ausgenommen und dürfen in kürzester Zeit in Euren Aufnahmestellen abgeliefert werden.

Für den Abtransport Korbweber, Überwachter und sonst nicht anordnungsbarer Personen wird die Herbeiführung weiterer Sorge tragen. Von dieser Maßnahme werden die Personen nicht betroffen, die im Besitz eines Ausweises des Korbwebers sind.

Grudenz, den 14. Februar 1945

Der Festungskommandant

Fricke

Odezwia gen. Fricke do miastkańców Grudziądza nauwołująca do opuszczenia miasta

23

Kaube Tadeusz (1921–1942) założyciel i przewodniczący Rady Okręgowej organizacji „Rota” w Grudziądzu.

Urodzony 5 VII 1921 r. w Bydgoszczy; syn Franciszka i Heleny z d. Szaj. Ojciec był reemigrantem z Nadrenii, matka pochodziła z Chełmna. Oboje rodzice Tadeusza byli działaczami społecznymi różnych stowarzyszeń polonijnych, przede wszystkim „Sokoła” i polskich kół śpiewaczych w Grudziądzu. Byli właścicielami kina „Apollo” (przy ul. Groblowej 22), które stanowiło źródło utrzymania rodziny.

80

Po śmierci ojca w 1936 r. matka prowadziła kino z najstarszym synem. Tadeusz był najmłodszym z pięciorga rodzeństwa. Po ukończeniu szkoły powszechnej wstąpił do gimnazjum im. Jana III Sobieskiego, gdzie był czynnym harcerzem w 8 Pomorskiej Drużynie Harcerzy. Po uzyskaniu tzw. małej matury, w 1938 r. rozpoczął naukę w Państwowej Szkole Technicznej w Toruniu na wydziale budowlanym.

We wrześniu 1939 r. wyjechał do Warszawy z zamiarem uczestniczenia w jej obronie, lecz z powodu kapitulacji stolicy, w październiku 1939 r. powrócił na Pomorze. Zatrzymał się w Bydgoszczy u swego szwagra, rotmistrza WP Aleksandra Niedzielskiego, wspólnie z którym powziął myśl założenia organizacji konspiracyjnej do walki z okupantem. Po powrocie do Grudziądza Kaube zaczął natychmiast wcielać tę myśl w życie, werbując do organizacji swoich kolegów, sąsiadów i znajomych. W ciągu listopada i grudnia 1939 r. powołał do życia organizację o nazwie „Rota”, której organem naczelnym stała Rada Okręgowa. Kaube został przewodniczącym, członkami zaś: kupiec Robert Piłat, podoficer zawodowy WP Michał Kwiatkowski (znany lekkoatleta grudziądzki) i ppor. rez. Jan Cybulski.

Działalność „Roty” zorganizowana była w systemie trójkowym: Radzie podlegało 3 kierowników wyższych, a każdemu z nich 3 kierowników komórek, którym z kolei podlegała tzw. bojówka również w składzie 3 osób. Nie używano pseudonimów, jedynie oznaczeń literowych i cyfrowych. (Litera oznaczała stopień w kierownictwie, liczba przydział do poszczególnych grup). Pod kierunkiem Kaubego „Rota” podjęła działalność w dość szerokim zakresie: prowadzono nasłuch radiostacji zagranicznych z aparatu radiowego w mieszkaniu Kaubów i przekazywano ustnie wiadomości członkom organizacji, sporządzano listy szczególnie niebezpiecznych dla społeczeństwa Grudziądza przedstawicieli administracji niemieckiej i wysyłano pod ich adresem paczki z materiałem wybuchowym, sporządzono mapę Grudziądza z naniesionymi obiektami, które należało zdobyć, planowano produkcję specjalnych gwoździ do rozrzucania na szosach, drukowano i kolportowano ulotki, w których głównie chodziło o powstrzymanie Polaków od podpisywania niemieckiej listy narodowościowej, a dla podtrzymania na duchu Polaków malowano przy pomocy szablonów i farby drukarskiej odpowiednie hasła na murach domów (hasła

zachowały się takie hasła na murze domu przy ul. Groblowej w Grudziądzu). Gdy w styczniu 1940 r. rozpoczęto zaprzysięganie członków, okazało się, że w samym Grudziądzu było ich ponad 50, a ponadto istniały też placówki w Bydgoszczy, Toruniu, Tzewie, Chojnicach, Brodnicy, Chełmnie i Nowym Mieście Lubawskim.

Zorganizowanie łączności pomiędzy placówkami i rozsyłanie druków organizacyjnych zlecił Kaube Robertowi Piłatowi, który również miał zakupić powielacze i odpowiednią ilość papieru dla działających w terenie grup konspiracyjnych. Szkolenie wojskowe i przygotowanie uzbrojenia powierzył Michałowi Kwiatkowskiemu i Janowi Cybulskiemu. Organizacja weszła w posiadanie 2 pistoletów, przechowywanych przez Marka Staśkiewicza i Bonifacego Banaszewskiego. W piwnicy domu

SB Sk P, pod red. A. Łakowskiej i
E. Zawackiej, Toruń 1997, 2, 3

rodziny Kaubego odbywały się zebrania organizacyjne. Wszystkie te działania zwróciły uwagę hitlerowskiej policji bezpieczeństwa na rodzinę Kaubów. W maju 1940 r. Kaube zorientował się, że dom, w którym mieszka, jest pod obserwacją policji. Postanowił wtedy zawiesić działalność konspiracyjną i wyjechać. Ze swoich zamiarów zwierzył się Alfonsowi Lipowskiemu, b. podoficerowi WP, który był w kierownictwie „Roty” i zaprzyjaźnił się z Kaubem. Lipowski poparł jego zamiary i obiecał pomoc. Obaj wyjechali do Warszawy, do znajomego rodziny Kaubów, inż. Czesława Piotrowskiego. Lipowski (wg relacji członków „Roty”, którzy przeżyli) okazał się agentem gestapo, gdyż po jego powrocie do Grudziądza rozpoczęły się aresztowania. W dniu 1 VI 1940 r. Kaube został w Warszawie aresztowany i po krótkim pobycie na Pawiaku przewieziony do więzienia w Grudziądzu. Ogółem aresztowano w maju i czerwcu 1940 r. ponad 50 osób z Grudziądza, Bydgoszczy, Chełmna, Chełmży, Brodnicy i Nowego Miasta Lubawskiego. Były wśród nich osoby młode — koleldzy i przyjaciele Kaubego, jak Bernard Gaca, Edmund Majenka, czy Alojzy Szwedowski, ale również osoby starsze wiekiem, jak kupiec Robert Piłat (ur. w 1897 r.), listonosz Aleksander Kamann (ur. w 1892 r.), Feliks Borzyszkowski (ur. w 1898 r.), Regina Bielska (ur. w 1886 r.), dr med. Jerzy Urbański (ur. w 1888 r.), które z pobudek patriotycznych podporządkowały się planom Kaubego. W sporządzonym przez grudziądzką prokuraturę akcie oskarżenia 28 osób, wśród których znalazł się Kaube, zostało zaliczonych do członków organizacji przygotowujących zdradę stanu (7 osób uznano za pomocników, pozostałe oskarżono o niepowiadomienie władz o istnieniu organizacji i dodatkowo o posiadanie radia i broni). Ze względu na wagę oskarżenia sprawę rozpatrywał Wojenny Sąd Rzeszy (Reichskriegsgericht) z Berlina na sesji wyjazdowej w Grudziądzu. Na rozprawie, która odbyła się w dniach od 9–17 IX 1941 r. Tadeusz Kaube, podobnie jak Michał Kwiatkowski, Marek Staśkiewicz i Jan Cybulski (ten zaocznie, bo udało mu się zbiec do Warszawy), został skazany na karę śmierci. Wyrok został wykonany przez zgilotynowanie w więzieniu w Poznaniu w dniu 20 I 1942 r.

Matka Kaubego aresztowana w dniu 2 VI 1940 r., oskarżona o nielegalne prowadzenie nasłuchu radiowego, więziona była w Fordonie do września 1943 r.; przeżyła wojnę, zmarła w 1972 r. Aresztowani byli również brat Mieczysław i jego żona oraz szwagier Aleksander Niedzielski. Siostra Anna brała czynny udział w kolportażu ulotek drukowanych przez członków „Roty”.

AP AK, Kartoteka Insp. Grudziądz, T.: Bielska R., Cybulski J., Kaube H. (rel. córki Anny Koprowskiej–Marszewskiej). Kaube T. (rel. Z. Muchlińskiego); C i e c h a n o w s k i K., *Ruch oporu...*; J a s t r z ę b s k i W., *Tadeusz Kaube*, [w:] *Zast. Pomorzanie...*, s. 116–119; J a s z o w s k i T., *Gestapo...*, s. 52, 54, 63; Ł a t u s z y Ń s k i W., *Z dziejów okupacyjnych Grudziądza (1939–1945)*, s. 184–240 (tu fotokopia wyroku Sądu Wojennego Rzeszy); *St. Konsp. Pom...*, cz. 1.

Tadeusz Jaszowski

dnia ZBoWiD w Grudziądzu

Wrzesień

Grozę wojny mieszkańcy Grudziądza odczuli bezpośrednio już w pierwszych minutach po jej wybuchu. Dalekonośna artyleria niemiecka, ulokowana w Górze Zamkowej bombardowała miasta i pozycje broniących go oddziałów grupy operacyjnej „Wschód” we wczesnych godzinach rannych 1 września 1939 roku. Setki grudziądzan opuściło rodzinne progi uciekając przed wojenną pożogą. Żołnierze gen. Miłkaja Bołtučia przez trzy doby stawiali bohaterski opór tocząc ciężkie boje z dywizjami najeżdżącymi nacierającymi z Prus Wschodnich.

10-letni Tadeusz Kaube, któremu wojna przerwała rozpoczęte dopiero studia inżynierskie, po powrocie z ucieczki nie mógł patrzeć na bestialstwo nieprzyjaciela. Chęć natychmiastowego czynu wywołila się w nim po odwiedzinach u szwagra — Aleksandra Niedzielskiego — mieszkańcego w Bydgoszy. Gościna zamieniła się w lekcję pracy podziemnej w naukę zasad konspiracji.

Od pierwszego dnia okupacji rozpoczął się terror Selbstschutzu i krwawych rozpraw. Oprawcy chwytali powracających z ucieczki, wyłapali z mieszkani ukrywających się, tropili i internowali. Nie wszystkich jednakże zastraszyla publiczna egzekucja zabytków na placu w pobliżu budynku strazy pożarnej i mordy w Katedrze Górach. W odpowiedzi na terror w części społeczeństwa zaczęła się rodzić chęć oporu.

Po powrocie do Grudziądza podjął natychmiastowe działania. W styczniu 1940 roku mógł już stanąć na czele organizacji podziemnej, składającej się z ponad 20 osób. Zaufani mu młodsi i starsi, 18-letniemu studentowi podporządkowali się m.in. 52-letni dr Jerzy Urbański i 48-letni Robert Piłat. Organizacja rosła. Poza Grudziądem miała swoje komórki w Toruniu, Bydgoszy, Tczewie, Chojnicach, Brodnicy, Nowym Mieście Lubawskim i w Chełmnie. Twórca nawiązując do pieśni patriotycznej według słów Marii Konopnickiej, będącej wyrazem buntu przeciwko germanizacji narodu w latach zaboru, nazwał

Helena Kaubowej — była aparat radiowy, który obrotował Tadeusz z wiadomości notował Zygmunt Keder. Jedynie Bonifacy Banaszewski posiadał broń, którą przekazał następnie Markowi Stąskiewiczowi. Na przysiężność planowano zapatrzyć w broń wszystkich członków organizacji. Przytłopiono do produkcji pułapek na samochody. Ostre kolce zaczęły przygotowywać Roman Grochowski z Franciszkiem Ronowiczem. Członkom postawiono też szereg innych zadań, m.in. sporządzanie list najroźniejszych „reichsdeutschow” i „volksdeutschow”.

W maju 1940 roku Tadeusz Kaube zorientował się, że Niemcy są na tropie organizacji. Postanowi-

Ruch oporu pod znakiem Roty

wił uciec do Warszawy. Pomógł mu w tym były zawodowy podoficer i członek kierownictwa „Roty” — Alfons Lipowski — w tajemniczości we wszystkie plany.

Głównym zadaniem było już na ich tropie. 1 czerwca 1940 roku przed południem aresztowani zostali: Tadeusz Kaube i inż. Czesław Piotrowski w Warszawie, Helena Kaube w Ołoczynie koło Torunia, Robert Piłat w Grudziądzu oraz dalsi członkowie „Roty” w Brodnicy, Chełmnie, Chojnicach i innych miejscowościach. Najbardziej masowo aresztowania odbyły się w Grudziądzu, który był siedzibą rady okręgowej organizacji. 29 czerwca — aresztowano pozostałych członków podziemia i współpracowników Zdrajcę okazał się Alfons Lipowski, który wkraść się do organizacji i zdobył pełne zaufanie młodzieńckiego dowódcy

— aresztowanych katowano w czasie śledstwa w więzieniach w Grudziądzu

Koronowie, Fordonie, Szumle i w innych miejscowościach. Niemcy wielokrotnie dosłownie wszystkie i mimo to chciała zrenowić sprawy ludzi nie chcących mówiąc tylko o sobie, ignorując bronii wszystkich i całą winę brał na siebie.

W więzieniu znaleźli się obok siebie ludzie, którzy w większości nie znali się wcześniej. Teraz wyszło na jaw, że razem przygotowali się do wspólnej walki studenci i robotnicy, urzędnicy, kupcy i rzemieślnicy. Łączyła ich nienawiść do wroga. Towarzysza przedtem wspólnego działania stało się: 2 studentów, 5 uczniów szkół średnich, 6 robotników, 12 rzemieślników, kolejarz, 5 kupców, listonosz, ogrodnik, kelner, lekarz, 6 urzędników, inżynier, nauczyciel i 6 kobiet bez zawodu. Nawet Niemcy byli zaskoczeni stanem liczebnym organizacji, gdyż większość oddziałów partyzanckich w tym czasie jeszcze nie było. Sprawa tą żył cały Grudziądz, a głośno było o niej i w innych miastach. Polacy nazywali ją „Kaubówka”, a Niemcy — „Kaubesache”.

20 czerwca 1941 roku nadprokurator Sądu Wojennego Rzeszy w Berlinie podpisał akt oskarżenia przeciwko 49 osobom. Dokument ten, opatrzone znakami: nr StPL (RKA) 1054/40, z adnotacją „Niniejsze stanowi tajemnicę państwową w sensie par. 88 RSt 913” przesłany został do Grudziądza.

S września 1941 roku, o godz. 9.00, sąd berliński na sejście wyjazdowej w Grudziądzu zaczął rozpatrywać sprawę, której losy już wcześniej zostały przesądzone. Na ławie oskarżonych samotnie posadzono Tadeusza Kaubeo, za nim kilku członków z kierownictwa „Roty” a dalej, w zwartej masie — pozostałych. Na pierśniach każdego zawieszono kolejny numer. Na miejsku przewodniczącego zasiadł admirał Bastian w otoczeniu czterech generałów Foteł prokuratora Zajął pułkownik Schrank. Wszyscy w galowych mundurach,

z mnóstwem odznaczeń. Ławę obrony przeznaczono dla 7 adwokatów niemieckich. Rozprawa trwała pełnych 9 dni. Większość członków sądzonej organizacji zachowało godną postawę.

Wyrok ogłoszono 17 września w parę godzin po zakończeniu rozprawy. Czterech oskarżonych skazanych zostało na karę śmierci. Należeli do nich: Tadeusz Kaube, Michał Kwiatkowski, Marek Stąskiewicz i Jan Cybulski (zaocznie). Głowy trzech pierwszych spadły pod gilotyną w więzieniu poznańskim 20 stycznia 1942 roku. Robert Piłat skazany został na 15 lat więzienia, a pozostali oskarżeni otrzymali od 1 roku do 10 lat ciężkiego więzienia. W więzieniach i obozach pomierało wielu skazańców.

Dni wywołenia i zakalenia w dniu dożył m.in.: Helen Maria, Czesława Kaubow, Roman Grochowski, Brunon Kulka, Feliks Skowski, Regina Biejska, Andrzejowska, Wojciech Ziętarski, Władysław Kasimierz Tytuba, Władysław Kirsch, Zygmunt Keder, Magdalena Olstoskich, Klara-Ostka, Ryszard Koprowski, Teodor Piłat, Jan Koprowski, Franciszek Kowalski, Edmund M. Jęska, Roman Gęsiński, Czesław Piotrowski, Henryk Kubiński, Wojciech Gonowski i Bernard Gaca oraz skazany zaocznie na śmierć — Jan Cybulski.

Grudziądzka organizacja nie zdążyła podjąć czynnej walki zbrojnej z najeźdźcą. Jednakże dobrze zastępowali się sprawie polskiej w rejonie pomorskim. Poruszyła umysły ludzkie, obudziła z otępienia, przypomniała o tym, że trzeba walczyć. Cierpienia i śmierci nie poszy na marne. Przypomniała o tym mieszkańcom miasta ulica nosząca nazwę „Roty Grudziądzkiej”. Tę samą nazwę przybrał szereg harcerski w Szkole Podstawowej nr 18. Drużyny harcerskie w szkołach nr 9 i 17 uczuły pamięć dowódcy „Roty” przybierając imię Tadeusza Kaubego. Od 1969 roku Tadeusz Kaube jest też patronem Szkoły Podstawowej nr 8.

WŁADYSŁAW LATUSZYŃSKI

Poreba S., Wybitni grudziądzanie XX wieku
[w:] Kalendarz Grudziądzki 2000, s. 49

28

Stanisław Poreba

WYBITNI GRUDZIĄDZANIE XX WIEKU

Tadeusz KAUBE

(ur. 5 VII 1921, Bydgoszcz – zm. 29 I 1942, Poznań), uczeń, działacz konspiracyjny. Po ukończeniu grudziądzkiej Szkoły Powszechnej nr 6 i zdaniu tzw. "małej matury" w grudziądzkim gimnazjum, od 1938 r. był uczniem Wydziału Mechanicznego Państwowej Szkoły Technicznej w Toruniu. Jesienią 1939 r. założył w Grudziądzu, antyhitlerowską, konspiracyjną organizację "Rota" i sam stanął na czele jej Rady Okręgowej. "Rota" miała swoje agendy m.in. w Brodnicy, Bydgoszczy, Chełmnie, Tczewie i Toruniu. 1 VI 1940 r. został aresztowany przez gestapo, a następnie skazany przez niemiecki Sąd Wojenny na karę śmierci.

T:R-224/833 Pom.

grudzień

Glaube Tadeusz

1. Party informacyjne

k. 29

Grudziądz
"Rota" 1

KAUBE TADEUSZ

Grudziądz
ROTA

Pochodził z Grudziądza.

W styczniu 1940r. założył w Grudziądzu lokalną organizację konspiracyjną "Rota". Przypuszcza się, że faktycznym inspiratorem założenia "Roty" był Aleksander Niedzielski, zamieszkały w Bydgoszczy, u którego często bywał Kaube. "Rota" liczyła w Grudziądzu ponad 20 osób. Zdołano także utworzyć komórki w Bydgoszczy, Brodnicy, Chełmnie, Chojnicach, Nowym Mieście i Tczewie. Do organizacji zdołał jednak przedostać się konfident gestapo i zdekonspirował całą "Rotę". 1.VI.1940r. gestapo przystąpiło do jej likwidacji. Po rocznym śledztwie członkowie "Roty" stanęli przed Sądem Wojennym Rzeszy na sesji wyjazdowej w Grudziądzu 9.IX.1941r. Wyrok przyniósł cztery kary śmierci, w tym dla Kaubego. pozostałych 45 członków "Roty" otrzymało kary długoletniego więzienia.

K.Ciechanowski, Regionalne, [w:] Walka podziemna.,
s. 210-211.

MGr'94

Grocholice
Rota 21

Kaube Tadysz
maturosta z roku "Rota"

206 Antoszewski K. "Młodzieńcy..."
Bibl. HPAK B 37
s. 8

dk. 99

3

Kobiety
ROTA

Zob. T. Jerzy Katolowski
i wsp. Grudziądz (Chelmno)

OM-97

11

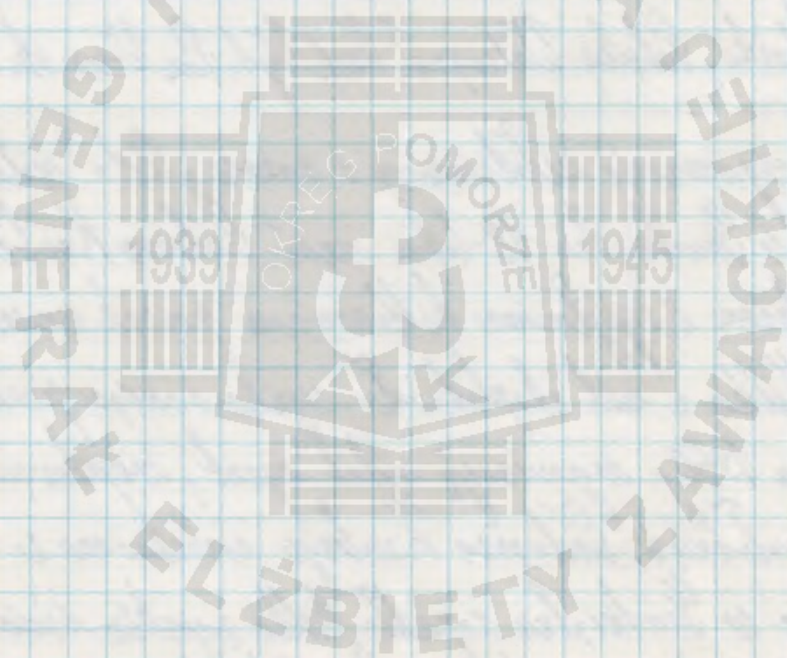
Organ. ułotkowi. „Roka”
g. ruozieżdz 4

Tadeusz Kaube

(fory Eluski, Polska Watargca" Just. Wjyd. Pax W-ya str. 116 tom III i IV)

Pierwszą organizację ułotkiewiczą o nazwie „Roka” założył w styczniu 1940 r. w Gaudingdau 18-letni uczeń Tadeusz Kaube. Zajmowali się sabotażem i wygotowaniem hitlerowcom paszek zawierających bomby. Kilka z nich eksplodowało, co było wynikiem pracy Niemców. W marcu 1940 r. organizację wydał agent, aresztowano 50 osób, głównie ułotkiewicz. Tadeusza Kaube aresztowano w Warszawie. W procesie w Gaudingdau zapadło kilka wyroków śmierci, wykonanych przez ściżcie gilotyny. Dowódcą ukawani na Stupolstwie

wigierem, w wieloletni usłudze na w dowodach koncen-
tracyjnych, z których powrotem był do niemiecki.

a/ Kaube Tadeusz

Grucziądz
"Rota" 5

współzałożyciel "Roty" w styczniu 1940
i przewodniczący jej Rady Okręgowej,
aresztowany w czerwcu 1940 w Warszawie,
20.06.1941 skazany na śmierć i stracony
w styczniu 1942 w Poznaniu

Rafimski E., "Rota", Pomierania,
nr 6/1992, s. 43

PO-94

21/

GRUNDRISS
"ROTA" 7

KAMBE TADEUSZ

J. Piótkowski, Ruch oporu ...

1945 APAK, oprawa. B-11, s. 6, 131-132

a/

Grudziądz
"Rota" 8

Kaube Tadeusz

Student, zorganizował w Grudziądzu
konsp. organizację "Rota" pod koniec 1939 r.
W czerwcu 1940 r. nastąpiło aresztowanie przyrod-
ziców - M. Kniatkowski, M. Skasłimicz i Kaube,
którym sędziwi zostali na śmierć. Pozostałych
45 osób otrzymało łagry na 15 lat.

Wob. ; Noche Mużsko Lub., Łanyś dziejów, 1992,

HHH-PL6
218

str 218

a/

Grudziądz
Sz.Sz., Pota

9

Kaube Tadeusz

Tat 29, wychowanek Państwowego Gimnazjum im.
Jan III Sobieskiego w Grudziądzu i Technikum
Mechaniczno-Budowlanego w Toruniu, harcerz
8 Pomorskiej Drużyny Harcerzy /"Błękitna Osemka"
w tymże gimnazjum, w czasie okupacji w ruchu
oporu, założyciel i dowódca organizacji "Rota"
w Grudziądzu, aresztowany 1 czerwca 1940 r.,
skazany na karę śmierci w procesie "Poty"
17 września 1941 r., ściety w Poznaniu w sty-
czniu 1942 r.

h. h. Jankowski, Harcerstwo ... , 1978 - 286

Kaube

Grunderze^{NO}
"Rota"

zamerdowany przez gestapo
zam. ul. Forteczna 2
Grunderze

Zob. T. Mróblewski J. i inni Grunderze

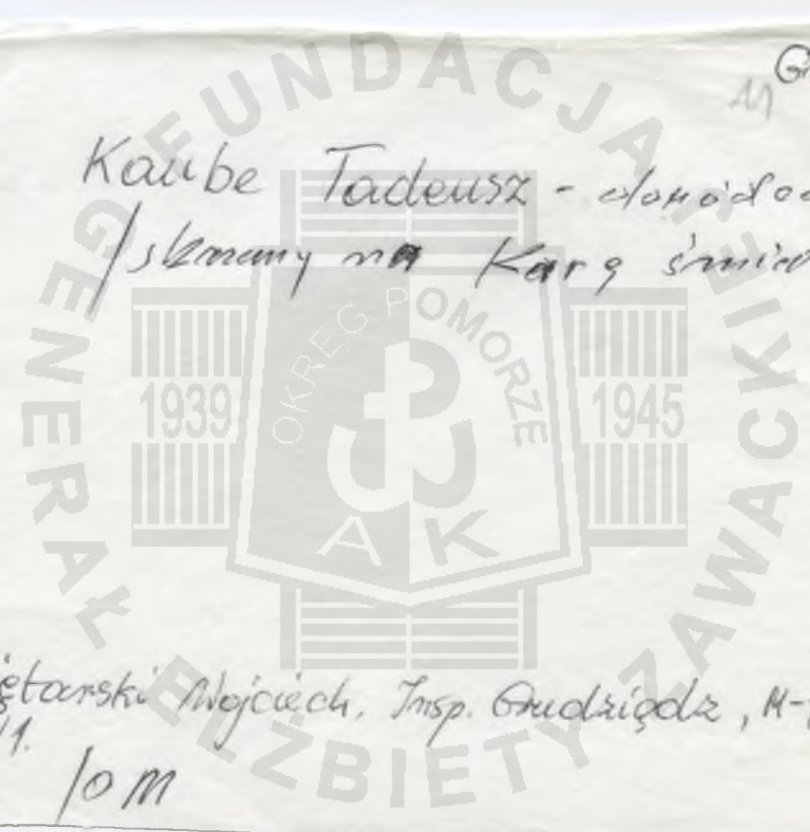
DM-97

Ia/8

M Grudziądz
Rota

Kaube Tadeusz - dowódca
(skomany na Karę śmierci)

T.: Liętarski Wojciech, Insp. Grudziądz, M-763, I, 2/13,
II/1.
MGr'94 / O M

A

Tadeusz

12 Grudzień
"Rota"

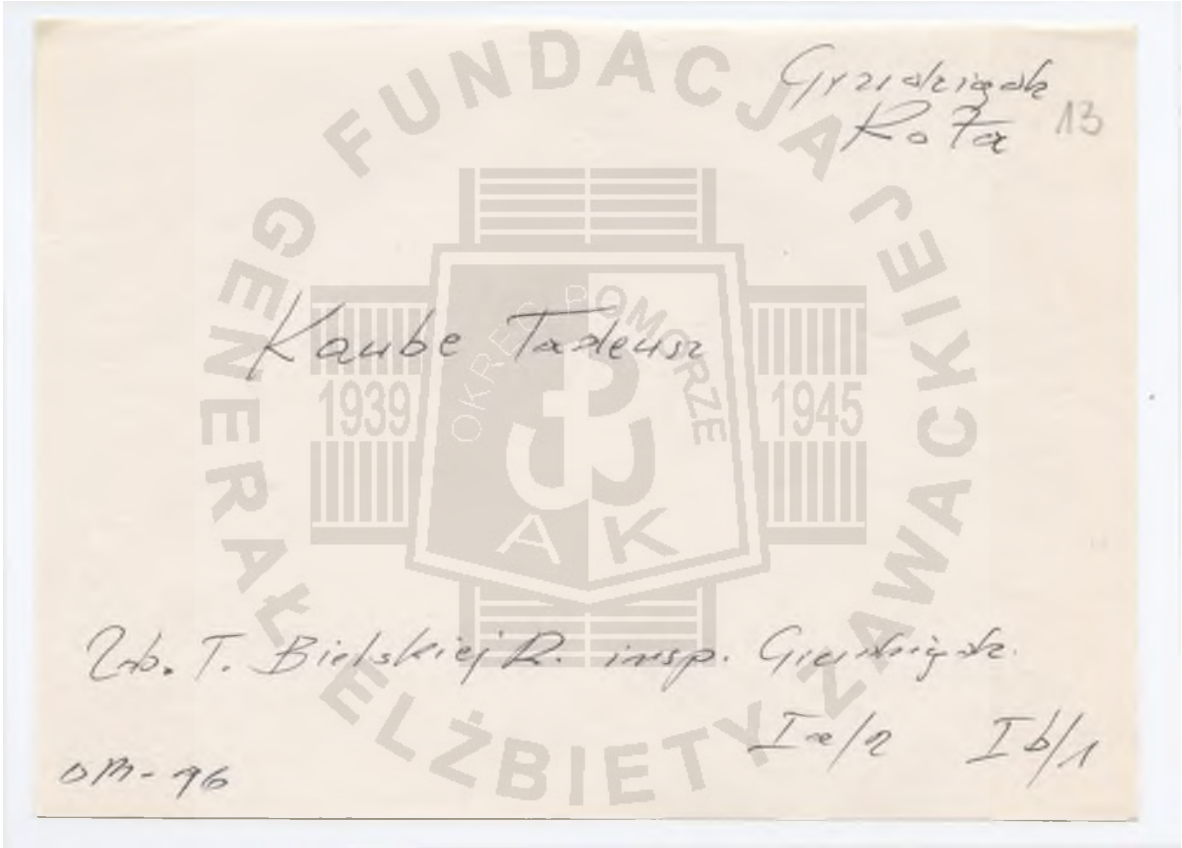
Kaube Zbigniew

^{z 1939 r.}
Założyciel organizacji "Rota" w Grudzie-
dzu, której konspiracyjne filie powstały
w 1940 r. w M. M. Lubekskim. W maju
1942 m. Kaube został stracony w Poznaniu.

zob.: Kalendarz Rokomiejski, 1995, str. 8

HMM-96

Grzyździągła Róża 13

FUNDACJA
GENERALNA
ELŻBIETY
KAWACKIEJ

OKRĘG POMORZE
1939 1945
AK

Kaube Tadeusz

Cob. T. Białski R. insp. Grzyździągła.

DM-76

Ia/2 Ib/1

2/

GRUNDRIADZ
ROTA 14

KAUBE TADEUSZ

Kierował organizacją "ROTA" powstałą na terenie Grudziązka. Zagrożony aresztowaniem wyjechał do W-ny i zakrywał się u inż. Piobrowskiego. Dato to początek aresztowania w W-nie, od czerwca do września 1940, skazywający "Roty" i KOP-u. Kaube we wrześniu 1941 skazany na karę śmierci.

§ 194 Jasnowski, Crestapo, s. 52-53, 54

a/

Grundworte
Rote 15

Kaube Tadeusz

17. 09. 1941 r. wydany rozkaz na niego
wynikający z pol. ~~Reichsgericht~~ Reichs-
Kriegsgericht 1. Senat Berlin Charlotten-
burg za dwuletnie i więcej oporu,
słuchawie radie i rozporządzenia-
nie wiadomości.

zob.: A 2URP Torun, T. i Majenka
E., nr 434/2, s. 8

HMM-PS

a/

Grudziądz
"Rota" 16

Kambe Tadeusz

założyciel i dyrektor organizacji "Rota" w
Grudziądz. Książkomu w obrotu w Grudziądz
po omówieniu przez gościa.

zob. T. i Kolumny H., wsp. Gdynia T/s. 2/
s. 2

HMM-PG

oc/

GRUNDRISS
"ROTA"
17

KAMBE TADEUSZ

dob. t. Gruss Józef - KO, M-24

18 XII/94

M-224

„Rota” gruolziada
18

+ Kauba Tadusz

ur. 5. 07. 1921 r. w Bydgoszczy

S. Franciszka i Heleny z d. Kaja

1930 1945
Zatwierdzenie org. konspiracyj. „Rota”

inf. z Muchliński

AH.

21/

Grudki, dr
"Rota" 20

Staube Tadeusz

(1921 - 1942) do wojny uciek. w okresie w łowe powrócił na Pomorze. Wspólnie z A. Niedzielskim wstąpił Ruchem Opierania się przeciwko okupantowi. Powstał organizacja, styczeń 1940, "Rota", wrocyta przysięga, Staube. przewodniczący - czynna walka z okupantem, akty sabotażowe, kolportowanie ulotek, nastąpił radiowy. Kryptomenny literowo - literbowe. Do organizacji - konfident. 1 czerwca 1940 r. arestowany Staube, do końca mies. pozostałi konspiratorzy. Ciężkie śledztwo, rozprawa postać Staubego, wyrok śmierci 20 styc. 1942 r. Łaski Pomoranie... 5116 - 119
J.K. 1994

Chetmno
„Rota” 21

Kaube Tadeusz

Zatoczył 10 Chetmnie, w listop. 1939 r.
placówki Org. „Rota”

zob. W. Zarzycki „Konspiracja Chetmnińska 34-45”
str. 10

a

'Pota'
Gnedziogdz
22

KFUBE Jacek

Urodz. 5.VI.1931r. w Bydgoszczy.
Zawodowiec i przewodniczący kłuby Chrego-
wej grupy "Pota" w Gnedziogdku.
Przeszedł w 1940 w 18-cie, stacjonary na Kone
Świerce, w Bydli wykonywał 20.VI.1940 w Poznaniu
Zob. Stownik Biogr. Dusz. Jan t. 3, s. 20
Fundacja Helium Suworskie MK
Toruń, 1997r.

hiku/2002

+Kaube Tadeusz

Grodzisko 23

założyciel "Roty", aresztowany i sądony przez
wojenny sąd berliński na seji wyjazdowej w Gro-
dzisku, wziął całą "wing" na siebie, zgilotynowa-
ny w Poznaniu.

zob. T. K. 348/348 Pom. Drygalska Valeria

s. 28, 35 a-d, 36, 37,

Ms X'03

Kaube Tadeusz

Grudziądz
Kotła 24

student, na przełomie stycznia i lutego 1940 r. powołał
do życia tajną organizację "Kotła" w Grudziądzu.

Wob. Spieszczyński Kofu Kozłowski

s. IV/40

W I / 110

Kraube Tadewsz

Grudziądek
Rota 25

Młody 19-letni student na początku 1940 r. za-
łożył w Grudziądzu konspiracyjną organizację "Rota"
Wskutek zdrady Alfonsa dyplomowanego 49 członków
"Roty" skazano przed Trybunałem Wojskowym w Warszawie, który ska-
zał T. Kraubę na karę śmierci.

Kol. Spisaczka Zofia Kopeć

s. IV/34

W-XII/08

Kaube Tadeusz

Gwolińsk

ost

org. "Rota"

26

Metonym organizacji "Rota" (styczeń 1940 r.). W maju 1940 r.
zamieszki, do jest śledczy. Za pomocą lipowickiego składowat się
do Warszawy. Awenturony 1 VI 1940 r. Składowat na Rocz
dusze, pilotowany w Poznaniu.

Kab. T. osob.
z dowodami
z 11'13

Dyktando 22.
Kawp. 111 ... 3. 14-15

K. 348/348 Pozn. - w Nbrze
(Kup. Bydgos.)

T Krube Tadeusz

Grudziądz
AK 27
"Rota"

złożyciel konspiracyjnej organizacji

"Rota" - 1940r.

skazony na karę śmierci

zob. art. Białduan Rajmund, A jednak wstąpił
do toba..., z prasy: Duch oporu
na Pomorzu..., t. 1, s. 10

ix. 44 Bk.

Blaube Tadeusz Grudziądz 28
"Rota"
a z W 1 1 940 założyciel grupy
konspir. pn. "Rota Grudziądzka"
- ok. 50 konspiratorów; student,
lat 19. skazany na śmierć -
wyrok wykonano w 1942 - Poznań
zob. Gray's G., "Militarne przesłanie Grudziądz-
ka Grudziądz 2002, s. 224... } bibl.
FADAK + bez. Insp. Grudz.

AN. XII'08

a Kaube (b. im.) m.

Grudziądz
29

Przewadził tajno organizację
konsp. w Grudziądzu. Zdradził mi
nazwę jednego z członków, aresztowa-
li go i po procesie skazano go
śmiercią.

zob. J. M. - 221/830 przez Pom. L. Lewicki,
2. T. / 1 s. 8

888.XI'01

s. 232
P. Marnowski

46

+ M-224

„Rota” Grudzień

Kaube Tadeusz

Kawbe Tadeusz

ZESKANOWANE

